

Ivan vitez Trnski.

(Spisal V. Cajnko.)

Velevažno je v hrvaški zgodovini ilrsko gibanje, s katerim je postala hrvaška književnost „grana (veja) velikoga stabla slovanske prosvjete“, kakor pravi znani učenjak Rački. Iz te dôbe težavnih političnih homatij pa neustrašenega delovanja za narodni preporod vam podajam sliko moža Ilira, ki že čez 50 let blagodejno dela na književnem polju. Ta je dični pesnik in pisatelj hrvaški Iv. vitez Trnski.

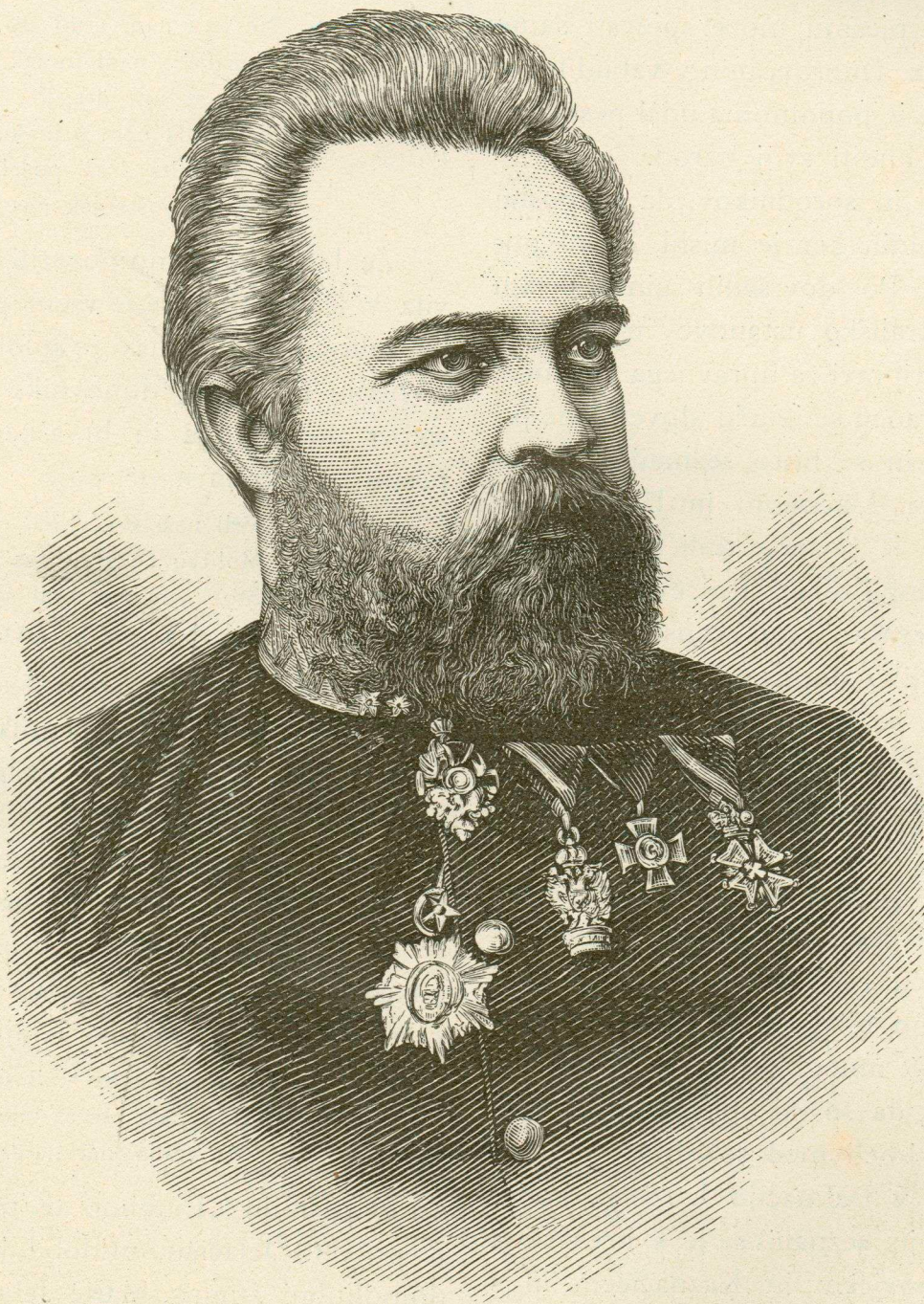
Ivan Trnski se je porodil v Rači, kako poldrugo uro od Belovara, dné 1. vel. travna l. 1819. Oče mu je bil c. kr. učitelj v bivši vojaški Krajini. Ko je v najstarejšem letu izgubil očeta, sprejel ga je škof Alagović v zagrebško sirotišče, kjer se je précej vsem priljubil zaradi lepih svojih duševnih sposobnosti. V petnajstem letu je izgubil tudi mater in sedaj ni imel skoro nobenega domačega človeka, ki bi bil skrbel zanj. Materini rojaki so mu le

včasih poslali kaj obleke. Stric bi mu bil s svojo zadrugo, ki je imela lepo posestvo v rodovitni Podravini, lahko kaj pomagal; ali ker Ivan po

materini smrti ni vstopil v to zadrugo, in ni postal kmetovalec, kakor je želel stric, ki ni imel sina, ni dobival od njega nikake podpore. Jedino to je storil stric, da je précej, ko je videl, da se Ivan hoče učiti za gospoda, zabíł sod dobrega vina, češ, da bode imel starine, ko bode njegov stričnik pel prvo sveto mašo.

Trnski se je že kot dijak seznanil najprej z Rakovcem in po njem tudi z Gajem, ko je hodil po „Danico“ za svojega dobrotnika Šveglića, prefekta v sirotišču, ki je za

njega skrbel po očetovsko. Gaj je précej spoznal v Trnskem lepe duševne sposobnosti za hrvaško knjigo in da bi mu jih oplemenil, dajal mu je stare dubrovniške pisatelje: Gundulića, Palmotića in druge. — Prvence, katere je Ivan Gaju in Ra-

Ivan vitez Trnski.

kovcu donašal, hvalil je Gaj, a Rakovac je pohvalivši ga zahteval več natančnosti in pravilnosti v obliki.

Kmalu potem se je Trnski seznanil z Ivanom Mažuraničem, ki je prišel v Zagreb na pravniško akademijo in je v začetku Trnskemu popravil več pesmij. Leta 1837. je zložil Trnski pesem na slavo kralju Ferdinandu, v kateri ga prosi, da brani verne Slované. Ker so to pesem preložili na češki jezik, in ker sta pohvalila Gaj in Rakovac neko njegovo pesem, o kateri je rekel Gaj: „takvu pjesmu može spjevati samo ugladjeni, miloriek Dubrovčanin“ vzbudilo je to Trnskega, da se je popolnoma udal pesništvu in sklenil ž njim buditi svoj narod.

Želje materine in sorodnikov, da bi postal duhovnik, ni izpolnil, ker je mislil, da ni poklican v ta stan. Po dovršenih gimnazijskih naukah je dobil krajiško ustanovo in tako šel v Gradec, da se pripravi za upravnega uradnika v Krajini. — V Gradcu se je učil slovenščine pri profesorju Kvasu in se hitro seznanil s Trstenjakom, Muršecem, Macunom in Lavričem, s katerega sestro se je pozneje tudi poročil. Ob neki priliki je pridobil tukaj Jarničevo Dragojlo, da je pisala za hrvaško književnost. — Trnski je v Gradcu marljivo dopisoval z Vrazom, ali mnogo teh pisem se je izgubilo pri večkratni selitvi Trnskega. Vraz mu je pošiljal svoje pesmi na ogled in mu poročal o narodnem gibanju na Hrvaškem, posebno pa v Zagrebu. Tukaj je preložil Trnski prvikrat Schillerjevo pesem „Zvono“¹⁾, zaradi česar ga je Kvas javno pohvalil na vseučilišču. — V Gradcu je bil Trnski priljubljen ne samo med slovenskimi in hrvaškimi tovariši, celó mnogi slovanski imenitniki so ga tako čislali, da so ga obiskovali. In tudi drugi so ga radi imeli med seboj.

Na potovanju v Dalmacijo l. 1839., koder je širil Gajevo idejo, seznanil se je s hrvaškima pesnikoma Petranovićem in Kaznačičem in s črnogorskim vladiko in pesnikom Petrom Njegušem. Na izprehodih po graški okolici je navduševal tovariše za petje slovenskih in hrvaških pesmij.

¹⁾ To pesem je Trnski pozneje še dvakrat preložil, tretji prevod je bil izdan leta 1887. tudi v meri izvirnikovi.

Po dovršenih pravnih naukih l. 1841. v Gradcu je prišel v Zagreb. Gaj ga je nagovarjal, naj bi prevzel uredništvo „Danice“. Trnski ni sprejel uredništva, ampak je precej stopil v državno službo, katero je opravljal vestno, kakor malokateri uradnik v Krajini. Služil je najprej v Petrinji kot upravni vajenec in je že v začetku pokazal pravo ljubezen do svojega naroda in posebno pazil, da bi se komu ne zgodila krivica. Saj sam poje l. 1845., česar se je tudi držal celo življenje:

Nevjera nam crno zlo,
Šeptlja¹⁾ nam mrzak drug,
Lažac nije drag;
Nepravda nam grlu kost,
A od mita draži post!
Svak poštenjak naš je brat.

Že l. 1842. so mu poverili samostalna opravila v Divuši, kjer se je vsem priljubil, posebno pa duhovnikom. Trnski je sploh v celem svojem življenju spoštoval duhovnike kot najkrepkejši steber domoljubja in hrvaške književnosti. V pesmi „Pobratimstvo“ poje:

Vrli naši svećenici,
Molitvu će svrh nas reći,
Što l' zapjeva brat sestrici,
Od srca će srcu teći.

Pa tudi Trnskega so odlikovali mnogi cerkveni odličnjaki, kakor Haulik, Dobrila, Kralj, Strossmayer, Posilović in drugi. Iz Divuše so ga še istega leta prestavili v Glino k osrednji upravi I. banskega polka, kateremu je prav takrat postal zapovednik poznejši ban Jelačić. Trnski se je hitro prikupil Jelačiću z marljivostjo in odkritosrčnostjo, posebno pa s svojimi pesmimi, s katerimi je vspodbujal Krajišnike:

Uz svoga neka stoji svoj,
Nek složno Hrvat bije boj
Za kralja, narod, dom!

S pesmijo „Ljubimo te, našo diko“, katero je posvetil Jelačiću, pridobil je celó Trnski in domoljubni župnik Marić Jelačića za narodno stvar. — Ko so se potem blagoslavljal nove zastave pri krajiških polkih, zložil je Trnski več prav lepih junaških pesmij, izmed katerih se je „Banovačka“, kakor tudi „Ljubimo te, našo diko“ kmalu popevala po celi Krajini. — Spoznavši

¹⁾ izgovor, opravičevanje.

nadloge in reve krajiške, toguje Trnski, ker se je

Napried trgo narod svaki,
Množec znanje, tekuć blago,

samo Krajišnikom to ni bilo mogoče, ker so morali vedno paziti, da ne pride neprijatelj.

Leta 1846. so predstavili Trnskega v Majo, a od ondod že istega leta v Vrginmost. Od tod je v Karlovac leta 1847. spremil Jelačića, ki se je ondi z domoljubnim govorom poslovil od svojih „banovcev“, idočih v Italijo. — Ko je l. 1848. postal Jelačić hrvaški ban, zlagal mu je Trnski odgovore za deputacije, katere je končaval z besedami: „što Bog dade i sreća junačka“, in tako so te besede postale pozneje geslo junaškega bana Jelačića. — Pri banskem posvetovanju, katero je potem sklical Jelačić, zahteval je Trnski, naj se v vojaški Krajini namestu službene nemščine uvede hrvaščina. Ali tega ni dosegel. Jelačić mu je res obljubil, da se to zgodi kmalu, a slavni ban ni tega dočakal.

V Vrginmostu, kjer je postal Trnski nadporočnik, preložil je „Kraljedvorski rokopis“, napisal „Zvekan opet na svietu“ ter zložil mnogo domoljubnih pesmij. Zaradi pesmi „To bi liepo, to bi krasno bilo“ bi bil imel celó sitnosti, ker je v njej pokazal svoja domoljubna čustva, ko bi ga ne bil Jelačić obranil, pozvavši ga v Zagreb k osrednjemu oblastvu za Krajino. V Zagrebu je poleg mnogih opravil preložil za beletristiški list „Neven“ Puškinovega „Zarobljenika“ in „Bahčisarajski vodometa“; „Onjegina“ pa je dovršil šele leta 1866.; ta izborni in vestni prevod je podala leta 1880. „Matica Hrvatska“ svojim udom. Od l. 1854. do 1858. je preložil zaradi mnogih službenih opravil, katera je imel kot poročevalec prvega banskega polka, samo Puškinovo „Plemkinja kao seljanka“ in zložil nekoliko pesmic, pregledaval rokopis velikega Šulekovega slovarja in Preradovićeve pesmi. Preradoviću je marljivo dopisoval in pošiljal svoje pesmi na ogled, kakor tudi Preradović svoje njemu. Zato i Trnski poje Preradoviću:

Neće pjesmi spasti ciena,
Dok je roda i plemena
Što svojata oba nas.

Leta 1858. so poslali Trnskega v Mitrovico zlasti zaradi domoljubja, ker ni nigdar pozabil,

da ga je rodila hrvaška mati. Saj sam tudi poje:

Našeg roda nij' nas stid.

Pa tudi zaradi pravičnosti so predstavili Trnskega, ker ni hotel kakor drugi v Krajini za mito storiti krivice:

A tko vara ili šara,
U kog nije za dom mara,
Sram ga bilo, nek se krije,
Medju nami da ga nije!

Imenovavši ga za kapetana za zasluge, katere si je dobil v svojem vestnem uradovanju, so ga predstavili iz Mitrovice v Belo Crkev, kjer je zložil nekoliko pesmic za hrvaške in srbske liste in za čitanko 4. razreda ljudskih šol. V tem času je bil v Belemgradu in se seznanil z učenim Daničićem. — Iz Bele Crkve so ga pozvali na Dunaj, da sodeluje pri izdelovanju novih zakonov za Krajino. Na Dunaju je odločno zagovarjal pravice svojega krajiškega naroda, katerega je v več pesmih proslavil:

Gdje se je bitka najžešće bila,
Ondje se Krajina hrvatska borila!

Trnski ni bil zadovoljen v Banatu ter si je na Dunaju izprosil, da so ga l. 1860. predstavili v Slunj. Slunjani so ga imeli tako radi, da so ga l. 1864. izvolili za poslanca v deželni zbor. — V Slunju je dobil za zasluge pri upravi naroda Franc Jožefov red. A leta 1862. ga je odlikovalo tudi učeno društvo v Belemgradu, izbravši ga za dopisujočega uda. — L. 1863. je poklical Trnskega Filipović, da bode aktuar na srbskem narodnem kongresu. Trnski postane za svoje zaslužno delovanje major in na Filipovićevo priporočilo vitez železne krone. Nato gré s Filipovićem v Karlovec, kjer zloži krasno pesem „Junak sigetski“. V tej izborni opisuje junaštvo in vernost Zrinskega:

Ali Zrinski Siget grada neda,
Braneći ga slavno junakuje,
Mudar vodja, mudro zapovieda,
Oštar junak oštro zamahuje
I suzbija dično sve juriše¹⁾
Poviest roda svojom krvcom piše.

V Karlovcu je preložil več povestij in izdal I. del slovečih liriških pesmij „Kriesnice“, v katerih vspodbuja Hrvatice, Srbkinje in Slovenke, naj ljubijo svoj jezik, knjigo in domovino:

Od Boga ti jezik krasan,
Kaž' nam dušo, radost pravu,
Pjevaj, pjevaj u glas jasan,
Pjevaj liepu božju slavu!

¹⁾ Naskoke.

Te svoje pesmi lepo priporoča sam pesnik v pesmi „Knjižici toj“ pojoč:

Knjigo mala titnjaj, rasti,
U zlato se sva odjeni,
Budi duhu izvor slasti,
Budi oku cviet zeleni!

Gledaj biti u voljici
Slovenskomu liepu čedu ¹⁾
I Srbkinji, Hrvatici,
Što te sve tri razumiedu.

Te svoje domoljubne „Kriesnice“, ki so prava dika hrvaškega pesništva, nadaljeval je v Zemunu in sremskih Karlovcih, ter je l. 1865.

¹⁾ Otroku.

izdal II. del in leta 1866. v „Naše gore listu“ III. del. Med temi zopet poje Hrvatici:

Tudjem kroju ti nedvoriš
Ni jezika neznaš ina,
Sva si naša, a što zboriš ¹⁾
Prekrasna je hrvaština.

Istega leta podaje tudi lep nauk nezvesti ženi:

Djeci svojoj majka si nevaljala ²⁾,
Od hiene ti si mrža,
Taj što s tobom bezposlicu sprovodi,
Od dužnosti dušu tvoju zavodi,

zatorej béži od njega:

Da se propast pod tobom neotvori.

V Karlovcu je tudi nekaj mesecev sam urejeval list „Glasonoša“.

(Konec.)

¹⁾ Govoriš. — ²⁾ Ničvredna.

Gospa s pristave.

(Zgodovinski roman. — Spisal I. Kraljev.)

(Dalje.)

VIII. Albornoz in Visconti.

Italija je bila v 14. veku jako zanimiva dežela. Tedaj je še krepko gorel v plemenitih dušah ogenj mlade slobode; pošteno tekmovanje na polju vede in umetnosti in svetovne trgovine je še osrečevalo hiše z bogastvom in venčalo glave s slavo. Oni slavni časi so bili, ko je slava Dantejeva kakor svetla zvezda svetila nad Florencijo, in ko sta Petrarca in Boccaccio s svojimi poezijami razveseljevala svoje rojake.

V drugi polovici 14. veka smo, ko je vladal cerkev božjo papež Urban V., na cesarskem prestolu pa je sedel cesar Karol IV., modri kralj češke države. Italija tiste dōbe sicer ni bila združena v jedno državo, le cesar je imel nekako idealno oblast nad krščanskimi knezi, kateri so bili sicer čisto neodvisni. Vladali pa so: Sicilijo kralj Friderik III. iz hiše aragonske, Napolju je zapovedovala kraljica Ivana iz rodbine anžovske, poročena z Andrejem, kraljičem ogerskim. Jeden pas srednje Italije z Rimom je zavzemala cerkvena država, katera je imela več pokrajin, kakor vojvodstvo Spoleto, marko ankonsko, eksarhat Raveno, Pentapolis in Romagno: vse te skozi ob jadranskem morju do reke Pada.

Ob času naše povesti pa je bila cerkvena država v velikem neredu. Na zahodni strani Apenin je bila mogočna ljudovlada mesta Florencije, poleg te so bila še nekatera druga slobodna mesta. V oni prostorni in rodovitni pla-

njavi, katero opasujejo visoke planine kakor mogočen zid, in kjer se pretakajo reke Pad, Ticin, Mincio, Adiža s Sočo kakor srebrne niti, bilo je za one dōbe več gospodarjev. Najbliže Slovencem, deloma celó njihov gospodar v cerkvenih in državnih rečeh, je bil patrijarh oglejski, tedaj Ludovik I. della Torre iz rodbine milanske. Njegov mogočni sosed pa je bil Frančišek Carrara, gospod v Padovi in pokrajini. Dalje proti zahodu je bila marka Verona, v kateri je gospodaril Cane della Scala. Prav na meji proti Francozom je bila grofija savojska; vso drugo lombarško planjavo je pa vladala hiša Viscontijev iz Milana.

Viscontiji so prišli do prvaštva in vlade onim potem, kakor večinoma poglavarji drugih italjskih mest. Po dolgotrajnih medsebojnih bojih je slednjič zmagala jedna rodbina nad vsemi drugimi, in tej je pripadlo samo po sebi prvaštvo. V Milanu sta se kosali rodbini Visconti in della Torre; prva se je obdržala po mnogih težavah, nasprotniki pa so se upognili ali so pobegnili.

Ker je bil Milan najmogočnejše lombarško mesto, imel je že sam ob sebi neko prvaštvo, še več pa so mu pridobili prebrisani in vojeviti Viscontiji. Polagoma so bila vsa sosedna mesta odvisna od Milana, in vojna, katero je sedaj postavil na noge Barnaba Visconti, nabirala se je iz več odvisnih mest, katera so: Piacenza, Parma, Bologna, Lodi, Bobbio, Cremona, Crema, Bergamo, Brescia, Como, Novara, Vercelli, Asti,

Tortona in Alessandria. Zadnja leta se je udala tudi Pavia, kjer je vladal Barnabov brat Galeazzo Visconti. Vedno bolj so se širile meje lombarške. Ker so Viscontiji dobili od cesarja še naslov in oblast „cesarskega namestnika cele Lombardije“, bilo jim je to prav ugodno za njih skriti namen: vedno bolj pomnožiti svojo oblast, dokler bi bila dovolj močna in se lahko branila proti vsakomur, tudi — cesarju. Odkar je dobil Barnaba Visconti v roke vojaško oblast, širilo se je milansko gospodstvo vidoma. Mnogim sosedom je bilo že tesno v njegovi sosesčini. Celó „ponosna“ Genova se je morala ukloniti Viscontiju; le Venecija se ga je branila krepko, dasi ne vselej srečno. Tako so vihrali boji po Italiji in bili so povsod nemiri.

Nič bolje ni bilo v cerkveni državi. Poskušali so razni oblastniki tudi tukaj vvesti se ljudstvu na pleča in zatreti slobodno vlado mest. To se jim je polagoma posrečilo tem lože zato, ker papežev ni bilo v Rimu in v Italiji že od l. 1305. Kadar ni gospodarja doma, redko je pravi red pri družini. Papeževi uradniki, večinoma škofje, niso imeli za taka težavna opravila vselej dovolj vojaškega duha in državniške modrosti, zato so mnogi predrzneži čisto pozabili, da imajo nad seboj gospoda. Tako je prišlo, da se je res mnogo mest odločilo od cerkvene države in postavilo na lastne noge. Kot samostojni gospodje so se po navadi tedanjega časa med seboj vojskovali in prepirali in tako množili zmešnjave. V takih razmerah je uspeval najbolje oni, ki je bil najmočnejši in najprevidnejši, in tak je bil brez dvojbe gospod Barnaba Visconti. Porabil je vsako priliko, da se je mešal v ptuje stvari, in skrbel je potem že sam za to, da mu ni več ušlo iz rok, kar je zgrabil. V teh prepirnih časih so se obračale stranke, boreče se v tem in onem mestu cerkvene države za prvaštvo, do Viscontija za pomoč in posredovanje. Nikdar ni odrekel nikomur take prošnje, a nasprotno se ga niso mogli nikjer več odkrižati, kjer so ga klicali na pomoč. Tako je počasi prišlo več kosov cerkvene države v Barnabove roke. Papeži so sicer ugovarjali, a za samo besedo se Barnaba ni menil veliko, drugih močnejših sredstev pa tedaj niso imeli za brambo. Bivali so sredi ptuje dežele Francoske, v Avignonu, in tu niso imeli nikakoršne vojaške sile. Zato je delal Barnaba brez kazni, kar je hotel, ker mu ni bil nihče kos. A vedno ni moglo biti tako; nevarnost se je pokazala, da razpade do kraja cerkvena država, ako ne ukrenejo na papeževem dvoru kaj odločnega. To je izprevidel že papež Inocencij VI. († 1362.), zato je sklenil urediti cerkveno državo, pregnati samosilnike in vrniti se v Rim. A predno je vse to zvršil, umrl je, in njegov naslednik Urban V. je prevzel to težavno nalogo.

Treba je bilo izbrati v ta namen moža, ki bi bil sposoben za to nalogo, in tak je bil res kardinal Egidij Albornoz. Tega je poslal papež kot „legata (poslanca) a latere“ v Italijo, da mu pripravi pot za vrnitev. Ljudstvo je pozdravilo to novico z veseljem, ker je zdihovalo pod ptujim jarmom sebičnih in pa čestokrat krutih oblastnikov, res tiranov. Zato je šlo legatu to težavno opravilo še zadosti urno in srečno od rok. V Rimu in okolici je bil kmalu mir in stari red, in vse je bilo zadovoljno; težave pa so rasle tem bolj, čim bliže sta prihajala Visconti in Albornoz. Vse je kazalo, da pride do boja, in radoveden je bil svet, na katero stran se nagne zmaga. Oba dva sta bila slavna in izkušena vojskovodja, za velike reči je šlo v tem boju. Barnaba je že vojeval v mnogih bojih in skoro vselej zmagal, a nasprotniki niso bili le mali poglavarji italijanskih mest, ampak močni vladarici na morju, Genova in Venecija. Pred Albornozom pa je tudi šla nenavadna slava. Telesno je bil viteške postave, po rojstvu potomec kraljeve španske hiše. Izobražen je bil za tiste čase jako: v tem je bil nad vsemi tedanjimi knezi. Pridobil si je bil velike vojaške in poveljniške izkušnosti v bojih v Španiji s silovitimi Mavri. Večkrat je njegov pogum odločil zmago; nekoč je osebno rešil življenje svojemu kralju v najhujšem boju. Domovina, kateri je toliko storil, bila mu je nehvaležna. Kralj ga je sovražil zaradi njegove odkrite besede, s katero mu je po pravici očital pregrehe; mnogi so mu zavidali slavo in srečo. Umaknil se je iz doma in prišel v Avignon na dvor papežev, kjer so ga sprejeli z velikim veseljem. Kmalu je prišla prilika, da zopet pokaže svojo hrabrost in umnost, in sicer v korist cerkve. Kot kardinala-legata ga pošlje papež v Italijo, da poravna zmešnjave in uvêde red. Ni bila lahka ta naloga: Albornoz jo je dovršil sijajno. Sedaj pa ga je čakal poslednji in najhujši popravek — z močnim in drznim Barnabom Viscontijem.

Kardinal se je pripravljal počasi in previdno. Ni sicer upal, da si pridobi od Barnaba svoje pravice z lepa, vendar je izvolil to pot najprej, da bi se mu ne očitalo pozneje, kakor da bi bil prelival kri brez potrebe. Moč Barnabova je bila velika; kardinal ni mogel zbrati jednake vojske, ne da bi bil obremenil ljudstva. Tega pa ni rad storil; saj je prav to najbolj dražilo meščane, da so morali plačevati tako velike davke. Zato si je izvolil drugo pot: poiskal si je zaveznikov proti Barnabu Viscontiju.

Sovražnikov je imel Barnaba mnogo; želeli so, da bi ga kdo premagal in ukrotil, toda nihče se ni maral poskusiti z njim. Vedeli so dobro, da bi jim bilo gorjé, ko bi jih premagal; vedeli so, kaj čaka one, ki pridejo Barnabu v roke.

Saj so o tem pričali prazni prestoli in temne ječe v Monzi. Albornoz je znal izbrati takih zaveznikov, kateri se niso tako močno bali Viscontija. Poskusil je najprej v Benetkah, kjer je tisti čas vladal dože Lorenzo Celso. Benečani so bili sovražni Barnabu, ker jim je napravil že mnogo škode in zadreg. Zato so bili voljni vsigdar iti v boj zoper Viscontija; „njegova izguba, naš dobiček“, bilo je njih geslo. Za zaveznika je dobil kardinal tudi Frančiška Carrara, gospoda v Padovi. Bil je to dober zaveznik, ker je imel obilno vojsko in dobre poveljnike. Verona pa se ni mogla odločiti na nobeno stran, ostala je nevtralna. V Benetkah so se dogovorili zavezniki o vsem vojnem načrtu in sklenili, naj pripravi do 1. vel. travna vsak svoje ljudi in jih ima ob meji proti Romagni. Ko je bilo to vse urejeno, pošlje kardinal ono znano pismo do Barnaba Viscontija, v katerem ga opomni, da je več kosov cerkvene države v njegovi posesti, in ga pozove v imenu svetega očeta, naj pové, kdaj in kako jih hoče vrniti. Kakor vemo, razjezilo je to pismo Barnaba, in odgovoril je kardinalu s tem, da je porinil svojo vojsko v dotične pokrajine, kar je bilo znamenje, da jih ne misli izročiti mirnim potem.

Kakor je Barnaba po svojih upravniki in vohunih vse pozvedel, kaj delajo njegovi nasprotniki, tako pa tudi legatu ni bilo neznano, da se oborožuje gospod Barnaba. Izprevidel je, da vsekako mora priti do vojske, zato je vse pripravil, da se boj odloči urno in srečno.

Ko je bil potekel obrok, določen za mirno pogajanje, in se Barnaba niti zmenil ni za predloge, katere mu je bil legat postavil v papeževem imenu, bilo je treba z orožjem v rokah vzeti si cerkveno last. Albornoz pomakne svoje čete proti meji in ob enem pošlje v Milan poslanstvo, da napové vojsko za 1. dan velikega travna. Dogovorjeno je bilo, da tudi Benečani in Padovani na isti dan napovedó vojsko gospodu Barnabu Viscontiju.

Predno je prišel poslanec s tem pismom v Milan, zvedel je že kardinal, da so Barnabove čete zasedle preporne pokrajine. Treba je bilo torej natanko določiti bojni red, po katerem bodo ravnali zavezniki, da se ubranijo Viscontiju in ga kmalu prisilijo do miru. Ker je Barnaba ostal v Milanu in ga ni bilo pri vojski, bilo je to zaveznikom ugodno, kajti Orsini, začasni maršal, ni bil na glasu, da je dober vojskovodja. Slišalo se je, da ni prave jedinosti med lombarškimi polkovniki. Zavezniki so se opirali tudi na to, da bode Barnaba izkušal iz Milana sèm obdržati vrhovno vodstvo cele vojske, kar bode seveda oviralo vse gibanje vojske in napravljalo zadrege. Bodisi tako ali drugače, tedaj

so bile razmere za zaveznike ugodne, in hoteli so jih porabiti čim najpreje.

Glavno načelo kardinalu-legatu je bilo: sovrážno moč razdeliti in razdeljene kose streti. Ugodno je bilo zanj to, da je prodiral od juga proti severu, zavezniki pa nasprotno od severa proti jugu. Ker je Barnaba ukazal v bojnem svetu zavarovati in braniti meje, razvilo se je skoro samo po sebi stališče bojnih vrst po kardinalovem namenu.

Še drugače so oslabili milanski poveljniki svoje moči. Širila se je po mestih govorica, da pride kmalu legat. Milanski poveljniki so torej mislili, da je najbolje pomnožiti posadke in obdržati mesta z močno roko v svoji oblasti. Ker je bil gospod Barnaba sam tudi enakih mislij, odcepilo se je veliko vojaštva od glavne vojne, ki je bila čim dalje bolj nezmožna za večji boj s krepkim sovražnikom.

Vsi zavezniki so bili dogovorjeni, da bodo počasi in previdno prodirali proti Faenzi ali Forliju. Godi pa naj se tako previdno, da sovrážnik ne zvé bojnih naklepov in jih ne prekríža. Vsi trije zavezniki so bili po vednih selih v tesni zvezi in so postopali jednotno.

S 1. dnem vel. travna se je vojska začela na vseh mejah. Barnaba je sporočil maršalu Orsiniju, da so mu napovedali vojsko kardinal-legat, Benetke in Padova. Ukazal je, naj se drži bojnega reda, kakor so ga sestavili doma pred odhodom, naj brani, da zavezniki ne prestopijo meje, in se v obče bolj brani, kakor napada. Vse pripetljaje naj mu sporoči mahoma. V pismu na Orsinija je tudi stalo, da naj polkovnikom pové le toliko, kolikor je ravno treba, da vedó, s katerim sovražnikom imajo opraviti.

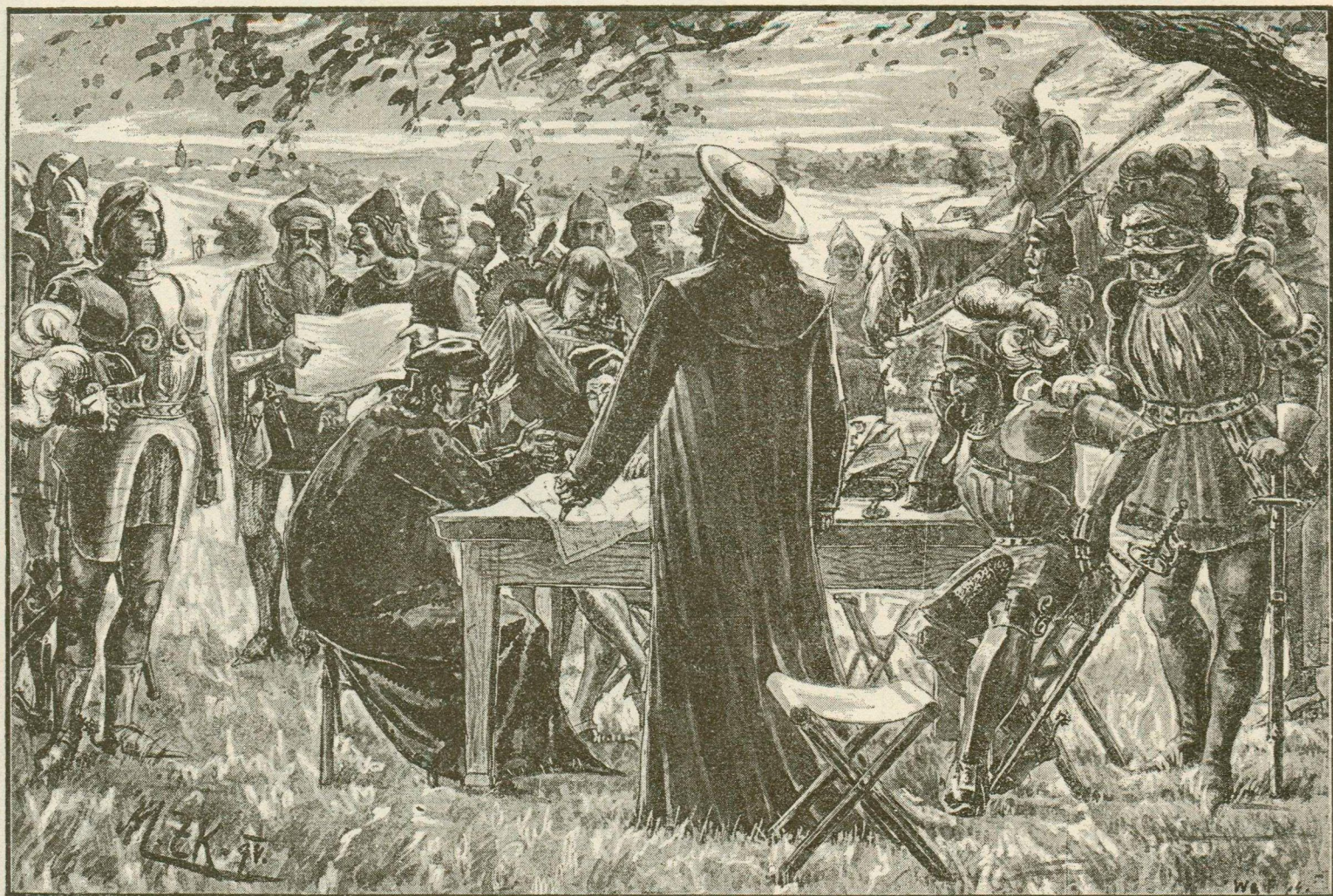
IX. Četovanje.

Maršal Orsini je prišel z vojsko jako urno v lepo mesto Bologna in tam postavil svoj glavni stan. Najprej je mesto utrdil in preskrbel obilo z živžem, potem pa začel četovati skozi Romagno. Vsa večja mesta in trdnjše gradove so obiskovali njegovi oddelki. Ljudstvo jih je sprejemalo bolj ali manj veselo, kakor je bilo na strani Viscontijevi ali papeževi. Semtertje so naleteli na sumljive ljudi, mnogo so jih dovêdli v glavni stan k maršalu. Tam so jih znali izpraševati o vsem, kar so hoteli zvedeti; ako niso povedali sami, prisilili so jih z bičem ali natezalnico. Iz vseh poročil pa je maršal Orsini videl, da je čim dalje več nemira med ljudmi, ker pričakujejo vsi, da se kmalu izpremené sedanje razmere.

To četovanje je dokazalo, da raste moč sovražnikova; na raznih krajih so že prestopile mejo male čete, prebrodile pokrajine, pa se

spretno umikale milanski vojni. — Nekega dne pokliče maršal gospoda kastelana in ga pošlje četovat ob desnem bregu Pada doli proti morju. Naroči mu, naj pregleda posadke, naj preišče, kaj dela sovražnik in kje misli udariti na Milance. Vitez Bernardo izbere sto oklepnikov in sto strelcev na konjih in odrine iz Bologne doli proti Padu. Polagoma se svet znižuje in prehaja v lepo rodovitno padovsko nižavo. Za četo vanje pa je bilo tukaj jako neugodno. Reka Pad se cepi proti izlivu v mnogo večjih in manjših vej, katere so med seboj in z drugimi

malimi rekami v zvezi po mnogih jarkih in prekopih. Še ob lepem vremenu in po letu ni bilo lahko gibati se z večjo četo po tem kraju, kaj šele ob slabem vremenu in blizu sovražnika! Do reke Rena je prišel Bernardo brez težave, ni bilo sledú o sovražniku; kraji so bili pod varstvom Bologne. Onstran Rena pa so se težave množile, četa je prišla do prekopov, kateri vežejo primorski Pad z Renom. Po velikem prekopu gre voda od Ferrare, katera je v prijateljstvu z Barnabom, do Pontenuova. Ves svet preko tega prekopa je medvodje, razcepljeno

Albornoz in njegov generalni štab.

in razdeljeno na sto kosov in delov; prekopi in jarki se razpletajo kakor mreža na vse strani. Morska voda stopa daleč v deželo, in slabo zavarovane reke često prestopajo bregove. Malih jezer in lagun je tukaj na tisoče; ob nalivih se vidi vsa planjava kakor velikansko jezero, iz katerega molí le malo suhe zemlje. Tedaj je težko najti pota, vedno preti človeku nevarnost, da zaide in pogine v vodi ali blatu.

Trudna in zdelana se ustavi četa gospoda Kastelana v malem mestecu ob Padu. Vitez Bernardo preišče vse, kar se je dalo, in pozvé, da so bili tukaj že sovražni Padovanci. Osem

starejšin ukaže prijeti in odvesti v grad kot poroke za zvestobo mesta. Posadko pomnoži in ji naroči, naj ostro pazi in urno poroči o kaki nevarnosti v glavni stan.

Vitez Bernardo se je delal, da se misli drugi dan vrniti proti Bologni, a drugega jutra ukaže udariti čez vodo proti velikemu toku Volanskega Pada. V tem kraju ni bilo mest, le vasi in ribiška selišča so stala sem ter tje med drevjem. Ceste so bile slabe in blatne. Kar so srečali, ustavili so in izpraševali o sovražnikih. Sumljive ljudi so prijeli in odvedli s seboj. Ljudstvo je bilo Milancem sovražno, udano pa Padovancem.

Proti poldnevu prijahajo v vas Rivo. Strah na obrazu Rivljanov je kazal, da nimajo dobre vesti. Glavar in starejšinstvo prideta pred kaste-lana in se mu ponižno priklonita.

„Velemožni gospod, sluge smo gospoda Barnaba, dobrega našega vladarja, in se klanjamo tebi, njegovemu vojskovodju, in te prosimo varstva in obrambe.“

„To je res, da ste sluge dobrega gospoda, a slabo mu služite, ker vidim, da je vaše ljudstvo s sovražnikom.“

„Mogočni gospod naj nam odpusti to napako, pa v sili smo in nikdo nas ne brani sovražnega meča. Zato na videz lepo ravnamo s Padovanci, da nam ne vzamejo siloma, kar še imamo re-veži.“

„To so le slepila! Vaša dolžnost je bila, ustaviti se sovražnikom, in ako mu niste kos sami, prositi od najbližnje posadke pomoči. Vi pa ste radovoljni šli na roke sovražniku, in to je vredno kazni.“

„Milost, gospod, imej z nami, ker se hočemo naprej zvesto ravnati po tvojih ukazih; le ne odtegni nam svoje močne roke!“

„Da, zvesteje bodete odslej služili gospodu namestniku, in kot porok za to mi bodete vi, katere povedem s seboj v Bologno.“

Vitez ukaže glavarja in štiri starejšine prijeti in zapreti, da jih odpelje s seboj v glavni stan.

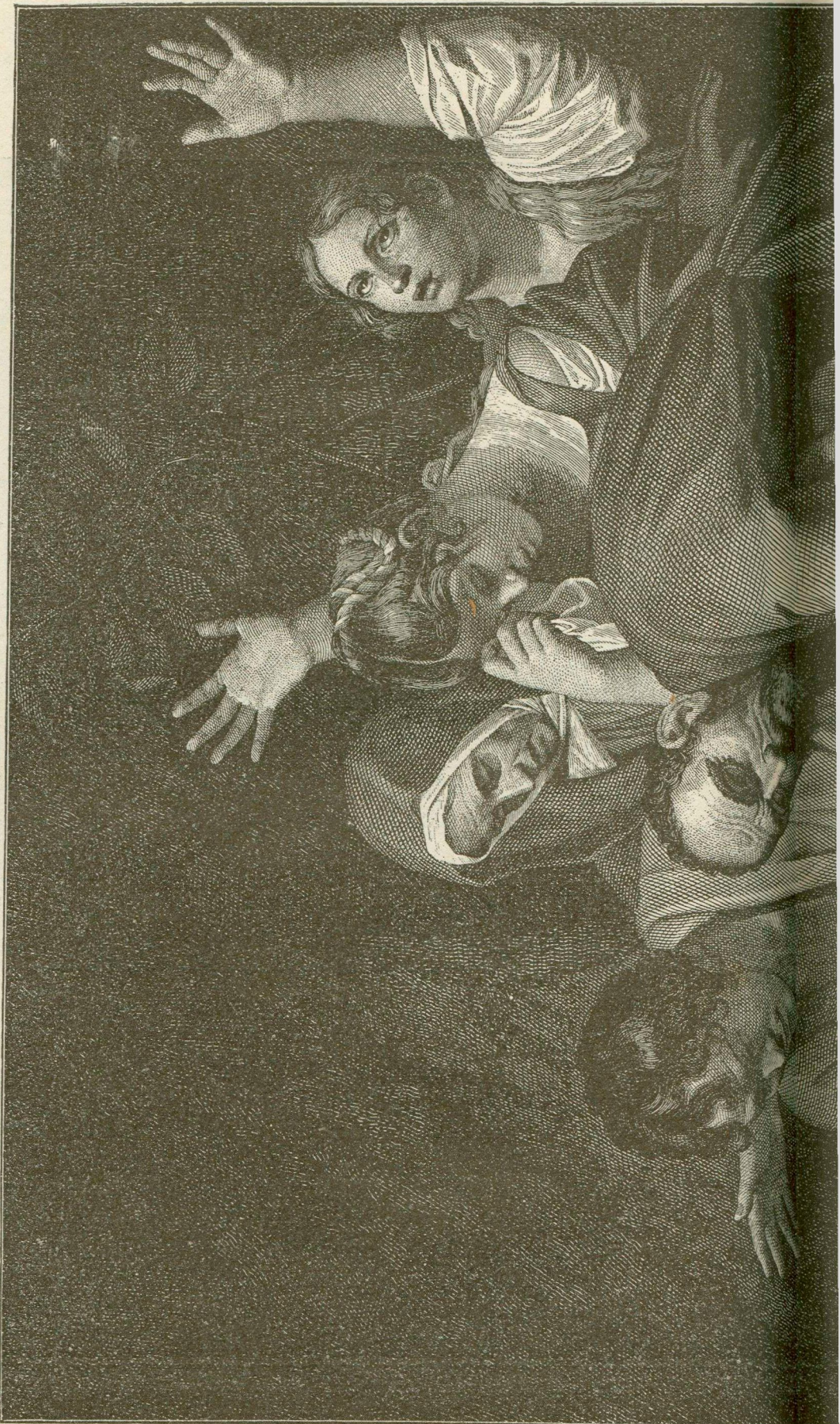
Med to obravnavo pride v hipu no-vica, da se bliža vasi četa konjikov.

„Zastavite jim pot v vas in zadr-žujte jih tako dolgo, da pridem k vam“, zapové Bernardo. Glavarja in starejšine so zaprli, vitez pa se je zavihtel na svo-jega konja in odjahal na čelu konjikov proti sovražniku.

Prvi napad so bili že odbili. Ker se Padovanci niso nadejali tukaj so-vražnih konjikov, prijeli so četo le slabo. Ko pa zapazijo, da imajo pred seboj le malo krdelo, primejo vnovič in po-tisnejo oklepnike nazaj v vas med hiše. V tem trenutku pride Bernardo in za-sloni svoje vojake, toda spozna hitro, da so v slabem položaju, ker se ne morejo gibati in sovražnika ne prijeti od strani. Zato ukaže strelcem zasesti stranske prihode in paziti na domače prebivalce.

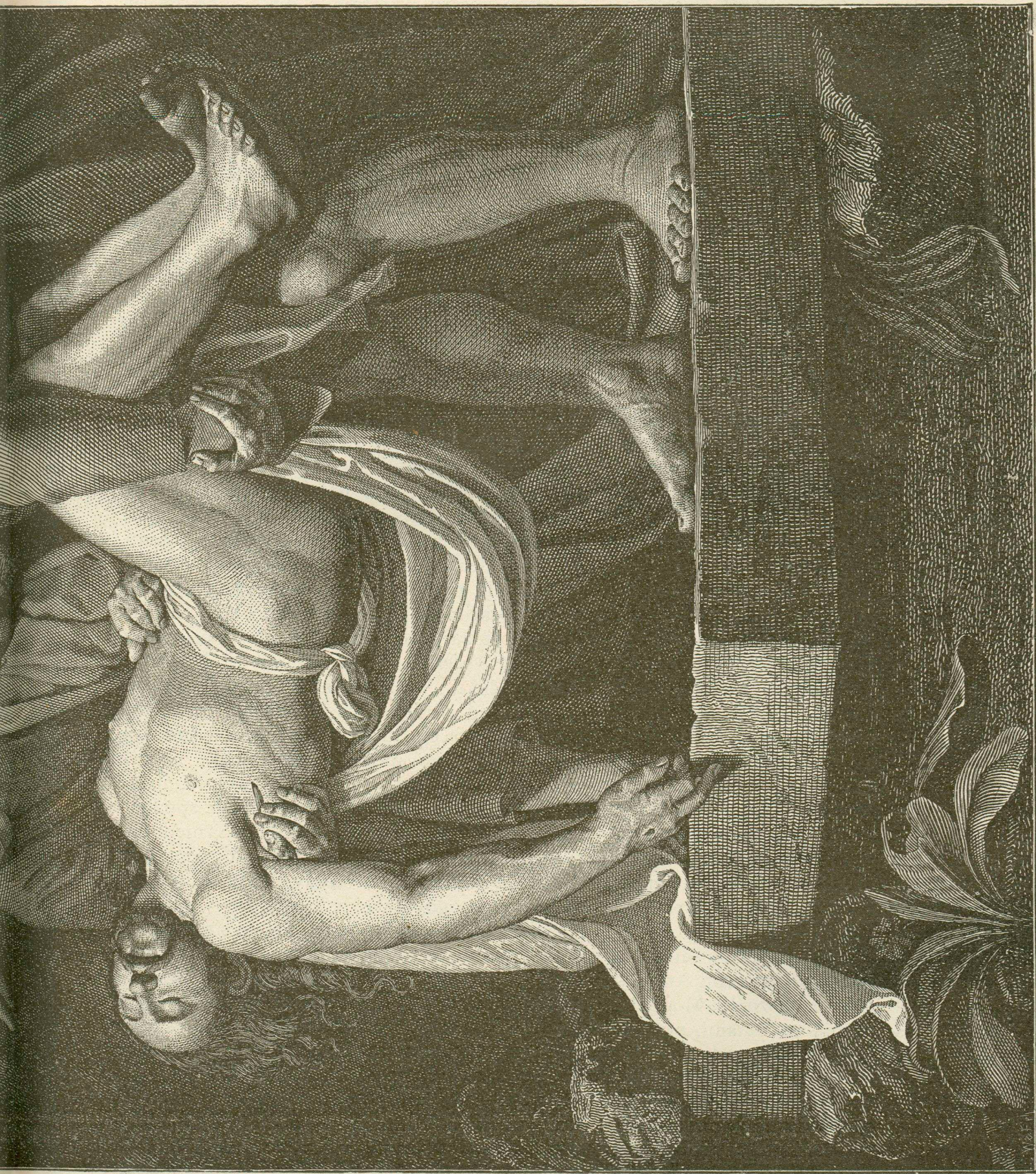
Predno pa so to storili, že so se prerinili sovražni konjiki med hiše in z nekaterih ugodnih mest h krati z

domačini napadali oklepnike. Strelci zažgó hiše in celo krdelo se umakne nazaj bolj v sredo vasi. Tukaj je bil nekak trg z malo cerkvijo in pokopališčem. Strelci zasedejo ograjo in zava-rujejo obe strani in hrbet oklepnikom. Sovražno konjištvo pritisne za oklepniki in vname se hud boj. Srdito so naletovali Padovanci na oklep-

nike in se spopadali ž njimi: padel je na tej, padel na oni strani konjik ali konj. Bila je na bokih gonja gori in doli, le središče, kjer je stal sam vitez Bernardo, ni se ganilo. Kdor je naskočil, padel je, srečen je bil, kdor je odšel Bernardovemu meču. To je opazil sovražni poveljnik in hotel podreti ta jez. Kot vihra skoči

na Bernardovo krdelce, kar zaječali so konji in zabrnelo je železje pri navalu. Bernardo spozna takoj, da ima junaškega nasprotnika pred seboj, ker urno je sukal meč in napadal tako silno, da se je gospod kastelan iz početka le branil. Tega pa bi ne bil mogel dolgo, ker dim in iskre od gorečih hiš so se čim dalje huje valile

Pokop Jezusov. (Slikal M. A. Caravaggi ok. l. 1600. v Rimu.)

proti bojišču. Treba je bilo torej boj urno končati. Bernardo silno vspodbode konja, da se visoko vspne, nasprotnik se hoče za hip umakniti, toda bliskoma zazvižga Bernardova sablja nad njegovo glavo. Le z največjo urnostjo je odšel smrti. Začel se je sam umikati in braniti. Skoro vse je gledalo ta boj obeh poveljnikov; hitro je rasla srčnost oklepnikov, ko so zrl junaškega svojega poveljnika. Bližal se je odločilni trenutek, da podere nasprotnika: kar zadene sovražna sulica Bernardovega konja, da se nagne na stran in tudi vitez omahne. Takoj ga napade sovražnik, toda Bernardovi tovariši ga zaslonijo, da se zopet zavihti na konja. V istem hipu završi tudi oblak pušic med padovanske konjike: kakih 40 strelcev je preskočilo ograjo in se zagnalo nad sovražnika. Bernardo udari sedaj še huje na sovražno konjico in jo potisne v goreče ulice nesrečne vasi.

Boj je bil končan, zmagovit za Milance, a bil je že skrajni čas, ker v goreči vasi ni bilo več obstanka. Pobrli so ranjence in jetnike, vzeli več konj in polovili še nekoliko razkropljenih sovražnikov; na to so se urno umaknili iz goreče vasi.

Od porokov in ujetih vojakov je zvedel Bernardo, da so Padovanci pripravljeni na boj in imajo pehoto in konjištvo na desni strani Pada. Najboljše viteze je postavil gospod Carrara na čelo svoji vojski: Gerardo da Rubiera je maršal, Melan načelnik pehote, Manno Donato pa poveljnik konjice. Prav z Donatijem je torej imel posla v Rivu, kar je sicer slutil že med bojem, če tudi ga ni videl zaradi vizirja v obraz. Nekoliko je zazeblo viteza Bernarda pri srcu, ko je primerjal Orsinija z Rubierom, pa zanašal se je na vrlo milansko moštvo in jahal vesel naprej po lagunah.

Ogledati je hotel cesto, katero misli sovražnik izbrati proti Bologni. Motilo ga je le to, da se sovražnik giblje bolj ob morju, kakor na notranjo stran. Kaj, ko bi se Padovanci še ne bili združili z Benečani, ampak bi vsaka vojna zase prodirala v Romagno, tukaj pa bi se hotele združiti vse moči? Ta misel je bila tem verjetnejša, ker padovski vojaki niso nič vedeli o Benečanih.

Njegov sklep je bil storjen, da tudi on krene s svojo četo čez močvirje po cesti proti Argenti. Nevarnosti na tej poti je poznal. Močvirje, uporno ljudstvo, sovražnik za petami, pomoči od nikoder: to ni bilo vabljivo. Vendar je hotel za trdno zvedeti, kod so se namenili prodirati sovražniki. Dve stvari sta mu bili pa ugodni, da je namreč imel vse ljudi na konjih brez priprege in se je zato pomikal urno, in pa to, da utegne tretji dan že zadeti na domače čete Sforzove, katere so na četovanju proti Raveni.

Da bi zamudil sovražnika, podiral je za seboj vse mostove in odpeljal ladije in brodeve s seboj na drugo stran, ali jih zažgal. Čim dalje bolj se je kazalo, da je ljudstvo že povsem na sovražni strani. Vse se je skrivalo po trsju in obrežnih šumah; kar so jih imeli srečati ali doiti po vaseh, sprejemali so jih s strahom, ali pa se jim celó ustavljali sovražno.

Proti večeru prijahajo v malo lukko na obširni laguni. Pred vasjo so bile straže, a ko se jim približajo Milanci, izginejo urno v vas in se potaknejo po bližnjih hišah. Naglo pridirjajo konjiki do srede vasi in zagledajo pred seboj veliko poslopje s padovansko zastavo na strehi. Jasno jim je bilo, da je tukaj že sovražna posadka in ljudstvo na njeni strani. Prenočiti tukaj ni bilo varno, ker utegnejo priti že po noči Padovanci; boj bi bil pretežak. Bernardo ukaže naskočiti trdnjavo z vso silo in obljubi plačilo onemu, kateri sname sovražno zastavo. To poslopje je imelo obzidano dvorišče, a zadnja stran poslopja je stala ob vodnem jarku. Urno skočijo nekateri strelci v čolne in zaveslajo pod zid; ker tukaj ni bilo obrambe, zlezejo na streho, in jeden preseka drog z mečem, da zahrešči v vetru in se podere na tla. Velik krik nastane, a zastave ne morejo sovražniki več rešiti. Boj se je začel že po sosednih hišah, kjer je nastal tudi požar, zato pokliče gospod kastelan svoje konjike skupaj, zapusti mesto in odjaše z nekaterimi ujetniki dalje v noč proti Argenti.

Na malem otoku so prenočili. Kopa ribiških koč je bila prazna, vse je bilo zbežalo na ladije in se poskrilo po trsju in šumi. Oklepniki poderó most za seboj, postavijo straže, pripravijo si borno večerjo ter se pospravijo k zaželenemu počitku. Vitez Bernardo je sedel na leseni klopici pred ribiško kočjo, gledal je proti severu rdeči žar gorečega mesteca ter poslušal šumenje bičja in trsja po močvirju in glasove nočnih ptic. Nekaj težkega mu je leglo na prsi in se mu ovilo okrog srca. Na četovanju je spoznal, da vlada Barnabova ni priljubljena med narodom, da izgublja dan za dnevom več tal, in konec ne more biti dvomljiv. Prišli so mu na misel tudi pogovori z o. Tomažem v Milanu. Nič zadovoljen ni bil sam s seboj in s to vojsko.

Jednako mu je ginilo zaupanje v zmožnosti Orsinijeve. Da ima oster meč in urno pest, to je res, ima-li pa tudi svojstva za poveljnika, o tem se dosedaj še ni prepričal. Če ga primerja s padovanskim načelnikom, mora si reči, da mu milanski ni kos. Tudi to mu ni bilo po volji, da tiči Barnaba v Milanu in neče priti na bojišče, ko skoro pride do odločilne bitke. Toda vnema si tudi pogum, spominja se Barnabu dane besede, tovariša Ambrosia, medaljona, — in ob tem spominu odpne oklep,

izvleče podobo in jo goreče pritisne na ustni. Čutil je potrebo, da se potolaži z versko tolažbo; zato se mu izvije goreča molitev iz srca, in to ga umiri. Opravljen leže na trdo ležišče in zaspi. Kako dolgo je spal, ni vedel; a ko se zbudi, delal se je dan. Slišal je klice straž in peket konjskih kopit. Bliskoma je po koncu, stopi pred hišo in vpraša straže, kaj je.

„Gospod polkovnik, med trsjem so priplavale ladije in hočejo izkrcati ljudi na otok: naši strelci pa jim branijo in konjiški oddelek jih podpira.“

„Ali ste koga izmed njih ujeli?“

„Jednega ranjenca, gospod; tam ga držé pred kočó.“

„Kaj ste zvedeli od njega?“

Gospod kastelan ni poslušal odgovora, krenil je sam k straži in jel izpraševati ujetnika. Ta pa ni vedel povedati drugega, kakor da je prišlo malo krdelo konjikov v mesto, tam so se posvetovali in sklenili poslati ljudi na ladijah na otok, da zamudé sovražnike, dokler ne pride cela vojska za njimi.

Bernardo se je nasmehnil in zagodrnjal sam pri sebi: „Načrt ni slab, a nismo tako neumni, da bi ga vam pomagali zvršiti na tem otoku.“ Takoj ukaže konje osedlati in biti pripravljenim v pol uri na odhod. Seli raznesó povelje, Bernardo pa zajaše konja in gré gledat svoje strelce, kako se kratkočasijo s povodnimi sovražniki. Tu in tam je završala pušica in zaječal mož, a bilo jih je vedno več, kakor bi lezli iz vode. Na vseh straneh so že zasedli obrežje in se zbirali k napadu. Sedaj dá Bernardo znamenje

svojim oklepnikom, da se vržejo na te zasledovalce. Kakor žabe od strahú poskačejo v čolne ali pa kar v vodo. Kdor ni bil uren, zadela ga je težka sablja.

Ko je bil otok izpraznjen, odjahalo je počasi kastelanovo krdelo z otoka po cesti proti Argenti. Tudi tukaj so za seboj podrli mostove. Nikdo jih ni nadlegoval, ko so odhajali, vendar je Bernardo čutil, da se umika sovražniku — v domači deželi. Previdno pa zmerno se je pomikala četa naprej po blatni cesti in lovila novice in oglednike iz raznih krajev. Proti poldnevu so prišli iz lagun na suh in obdelan svet; tu so začutili milansko oblast. Srečali so že domače četice, in prišli v mesta z domačimi posadkami. Na potu je slišal vitez Bernardo, da se je že vrnil Sforza s četovanja in je prejšnji dan šel skozi Argento. Po kratkem oddihu so jahali naprej in so dospeli pod noč v Argento.

Argenta je bilo precejšno mesto s trdnjavo ob primorskem Padu blizu pritoka reke Idice. Utrjeno je bilo dovolj, a ni imelo močne posadke, da se upre sovražnemu napadu. V pogovoru s poveljnikom posadke je zvedel mnenje viteza Ambrosia o bojnem načrtu sovražnikovem. To mnenje se je dobro vjemalo z njegovimi nazori. Opomnil je poveljnika, da se bliža nevarnost in naročil, naj bo previden. Svoje strelce je pustil v Argenti za posadko, sam pa se je vrnil v Bologno, kamor je došel proti noči. Tukaj so ga že čakala nova opravila.

(Dalje.)

„V pustiv je šla.“

(Dogodba. — Spisal Podgoričan.)

(Koniec.)

III.

Matija je spal nenavadno dolgo. Ko se zbudi, imel je težko glavo in bil je res nekam potrť. Ozrè se po hiši, ni-li žena notri. Ali čudno in nenavadno se mu je danes videlo vse, dasi je še jedenkrat premel zaspane oči. Žene ni bilo. Postelja je bila še lepo zrahljana, zibeli z otrokom pa ni bilo nikjer, dasi je pre-taknil z očmi vse kote in stične.

„Kam bi bila šla z otrokom?“ premišlja, ko se preoblači in misli na prejšnji dan. Spomnil se je pač, da je bil v gostilni, a kaj se je zgodilo potem, tega se že ni več spominjal. V veži začuje hojo, katero spozna za materino. Gre ven.

„Kje je pa ona?“ vpraša nekaj nemiren.

„Oh, ali še tega ne veš? Kam je izginila, ne veš? V pustiv je šla!“ pové starka važno in precěj zaničljivo.

„V pustiv je šla?“ začudi se mladi Novljan neprijetno iznenajen. „V pustiv je šla? Kdaj pa? Zakaj?“

„Sinoči je šla. Précej po večerji se je odpravila. Vpila sem sicer za njo, toda ni hotela nazaj. Hudo je zamerljiva in od sile svojeglava. — Veš, lepo pa tudi ni, da te ves božji dan ni domov in te mora iskati po gostilnah“, pripoveduje in kara mati.

Sin pa ni vedel, ali bi se jezil in klet, ali bi bil žalosten.

„V pustiv je šla“, šumelo mu je po glavi, in v duhu je gledal posmehljive in škodoželjne obraze, poslušal je roganje in norčevanje ljudi. Ves je bil zmešan.

„Kje je pa otrok?“

„O, s seboj ga je vzela! Menda ni taka, da bi majhnega otroka pustila samega.“

„Oh, še tega mi je vzela!“ vzdihne glasno ves srdit. „Tudi otroka mi ne privošči? Hu, to jo bodem! Pokažem ji, čegav je otrok.“

„Kaj robantiš in se srdiš, saj ti midva nisva nič kriva. Ponjo pojdi, pa se zmenita!“ oglasi se oče stopivši v vežo.

„Kajpak, ponjo moraš.“

„Ne grem. Ni vredna, da bi šel kdo po-njo. Dobro ve, kje nas je pustila. Zakaj mi niste povedali sinoči, kaj namerja? Zakaj niste zaprli vrat? Hu, le čakaj, zloba!“

Zagrozi se ves razkačen in gre v hlev pokladat živini. Vse je vrelo po njem od sramote in togote; toda ni vedel, nad kom bi se znesel.

„Lej, ni mu tako hudo zanjo, le jezen je“, reče stara možu.

„I nu, kaj pa hoče? Ali naj joka? Jezen je pa po pravici. Skoraj v največjem delu smo, a delati ne bode imel kdo, ako brž ne pride. Ako bi bil Matija pameten, ponjo bi stopil.“

„Meniš? Potem bode pa še bolj prevzetna, ker bode mislila, da brez nje ne moremo živeti. — Gotovo ji dajejo doma potuho, zato ji je bilo tako hitro zadosti. Sama naj se vrne, kadar se naveliča, kakor je sama šla!“

„Eh, saj ni takó, kakor se ti zdi. Morda pride kmalu nazaj, morda tudi ne. Brez nje pa ne moremo biti, ker nimamo deklet. In koliko bode šele govorjenja med ljudmi, ako se ne vrne skoraj! — Najbolje bi bilo, ako bi šel précej ponjo.“

„Reci, reci mu še jedenkrat, naj jo gre iskat!“ sili mati, ker so jo prepričale moževe besede.

Izprva si je mislila, naj je sinaha, kjer hoče, naj poskusi živeti nekaj časa tako kakor nihče, da bode videla, da ni nikomur prav, ako neče nekoliko več potrpeti. Dozdevalo se ji je tudi, da ji doma dajejo potuho; zato si je mislila, naj jim je na glavi, ker so toli nespametni.

Morda jo je pa obšla čez dolgo časa zopet želja po gospodinjstvu? Kdo vé?

Urno je napravljal kosilo.

Pri kosilu — pri nas se kosi zjutraj ob sedmih — se je držal Matija od sile jezno in čemerno. Zajel je nekolikokrat in je odložil žlico.

„Le jej! Le jej! — Ali ni dobro? Ali ni táko, kakoršno ti skuha ona?“ ponuja mati.

„Dobro je, toda imam dovolj.“

Vzame klobuk in hoče iti.

„Matija“, izpregovori oče resno, „stopi po-njo! Veš, grdo je, ker bi dejali, da pri nas ne

more živeti. Pa tudi brez nje ne moremo biti, kaj bi tisto! V dveh urah sta pa nazaj, in nihče ne bode vedel ničesar.“

„Oče, ali sem ji kaj storil, da me je pustila in šla? Ali je lepo od nje in prav? Res sem se bil napil precěj, toda kolikokrat se pa napijem?“

„Prizanesi ji! Storila je v naglici in jezi. Mlada je še tudi in neizkušena.“

„Pa pojdi ponjo, Matija, morda bode tako res najbolje!“

„Ne grem! Tam naj ostane, kamor je šla! Gospodinjte vi, ako hočete, namestu nje; ako pa nečete, tudi dobro“, ustavi ju Matija in gre.

Človek kaj hitro stori kak trden sklep in ravno tako hitro svoj trdni sklep razdere, ali ga celó pozabi.

Novljanove kokoši so bile tega jutra sila nemirne. Spreletavale so se po kašči, silile so v vežo in hišo, zletavale so na okna in vpile, da jih je starka vedno odganjala. Lepi belolisasti maček je postajal na vežnem pragu, migal in vil z repom, ter se pozorno oziral na vse strani; včasih je prav zategnjeno zamijavkal. Potem je skočil na okno in je bolščal skozi šipe v hišo.

Nje, ki je krmila kokoši in tolikrat božala mačka, ni bilo, in nje je pogrešala krotka žival.

Prihajale so sosede, nekatere po oprasku, druge na pomének.

„Kje je ona? Kje je Mica? Kje je mlada gospodinja?“ izpraševale so Novljanove ljudi.

Izprva so bili Novljanovi v zadregi, da so se kar spogledovali.

„Na njivi“, odgovarjala je mati neodkritosrčno, kar se je poznalo na glasu.

„Pleve! — Koplje! — Sadi!“

Sosede v Hudem Koncu so pa čudne ženske. Uganile so brž, da nekaj ni prav pri Novljanovih. Nekatero so vedele, da je Matija prejšnji večer precej junaško popijal, in je Mica vse popoldne prejokala. To se jim sevó ni zdelo prav. Ko se pa naposled za trdno zvé, da pri Novljanovih tudi zibeli z otrokom ni doma, zasvetilo se je nekaj ženam in uganile so po svoji prebrisanosti, kam je šla Novljanka. Takoj je počilo po Hudem Koncu.

„Novljanka je šla v pustiv!“

Zakaj po zdravi pameti ženic v Hudem Koncu žena ne more in ne sme iti drugam, kakor v pustiv, kadar pride z možem navskriž.

Vsa vas se je smejala, norčevali so se ter delali dobre in slabe dovtipe. Hodili so nalašč okoli Novljanovih, drugi so celó vasovali, samo da so gledali zadrego Novljanov.

Matija se je rotíl in klel, da bode Mici izplačal vso sramoto, katero mu je naredila, in

umikal se je posmehujočim se ljudem v hlev, v klet, na skedenj in v druge zatišne kote.

„Bog vé, zakaj je šla v pustiv?“ ugibalo se je ves dan v Hudem Koncu. „Kaj sta neki imela!“

Skuhale so se čudne, prečudne stvari. Budalaste čenče so šle od hiše do hiše, od ust do ust.

Osaméli mož leže zvečer brez večerje k počitku, čemerem, jezen in nevoljen nase, na ženo in na ves svet. Izkušal je zaspati, da bi pozabil, kar je doživel po dnevu. Drugikrat je naglo zaspal, ker je bil truden, a nocoj, dasi je delal ves dan, ni mogel zaspati. Razne misli so mu vznemirjale kri. Nemirno se je premetaval po postelji, in zdelo se mu je silno dolg čas in neznano prazno. Govoril bi bil rad, toda ni imel s kom, niti zibati ni imel koga. Uh, kak dolg čas, kaka pusta praznota! — In zakaj tako? Le zaradi nje, ki ga je pustila tako sramotno, v posmeh vaščanom. Zaradi tega je plalo po njem od jeze, da se ji je grozil in jo rotiti In ko se je zopet nekoliko umiril, ko je mislil nekoliko treznejše, zastavil si je vprašanje:

„Od kod pa je vendar vsa ta neprijetnost?“

In črez nekaj časa si je priznal, da ni sam brez krivde, da ni tako nedolžen, kakor bi bil rad. Njegovi duši se je prikazala cela slika.

Bilo je v nedeljo popoldne. V žepu je imel lepe denarce, katere je bil prejel od mesarja. Oh, kako lepo so vriskali v žepu zveneči denarci! Oh, kako so mu silili vinski duhovi v nos! Zapeljali so ga v gostilno, kjer je pil in pel, kjer je rajal in bil preširoke volje. Pozabil je bil ženo, pozabil otroka, pozabil ves svet. Trdo in grdo je govoril potem doma z ženo, kar ji je segalo tako v srce, da je ni bilo zjutraj več, da je noč vzela njo z otrokom.

„V pustiv je šla“, opomnila ga je nemirna vest.

„Ali je storila prav? — Ali ni ravnala nepremišljeno?“

Obsodil jo je zopet in kdo vé, kolikokrat še.

„Nikdar ne pojdem po-njo, ker je nisem podil; nikdar ne vprašam po njej“, sklone trdno.

„Če se pa vrne skesana ter me prosi, odpustim ji rad. Ponjo pa ne grem nikdar!“

Tako je odločila Novljanova moška zavest. Zavil se je in spal po sili. Užival je divno spanje. Vso noč je gledal posmehljive ljudske obraze, vso noč mu je bilo na ušesa krohotanje in smenjanje. Obračal se je na postelji na to in na ono stran, pa bilo je vse zaman. Ko prisveti v hišo beli dan, bil je že oblečen.

Drugi dan se mu ni godilo nič bolje. Povsod isti prizori, le še več nereda je bilo okoli doma in v hiši. Umikal se je še bolj ljudem in sam premišljeval mnogo in vsestransko. Zazdelo se

mu je, da je vendar sam tudi precēj kriv, in zato se je kesal bridko, da je šel v gostilno ter tam pil. Ni maral jedi in pijače, ni se razgovarjal s starima, tudi branil se ni iti — po ženo, ko sta ga silila. Le pretežka se mu je zdela pot tje na Babje Gredi, pot brez potrebe, saj bi vendar prišla sama lahko nazaj.

„Kmalu pojde ponjo“, nasmehnil se je oče materi, ko je opazil skesanega sina.

Spanje naslednje noči je bilo še slabše kakor prejšnje. Skoraj ni zatisnil očesa, le premišljal je in ugibal:

„Kdo je kriv, jaz ali — ona?“

Tretji dan je bil popolnoma prepričan, da je sam vsega kriv, bil je prepričan, da se mora vse spraviti skoro v pravi stari tir. Zdelo se mu je vse v največjem neredu zlasti v veži in hiši, kjer se je poznala najbolj ženina skrbna in izvežbana roka.

Nekako miren je bil čez dan, dasi se ni preveč kazal ljudem in mu tudi še jed ni dišala.

Zvečer pa ne gré k počitku, ampak sloneč na oknu gleda na večerno nebo, dokler ne izgine zadnja pramena zarije. Ko se zgodi to, vstane in gré.

„Ali ti nisem pravil?“ pobaha se stari proti ženi in zamrmra še sam seboj: „Prav je tako!“

IV.

„Za božjo voljo, kaj pa ti — o tej uri? Kaj te je prineslo? Zakaj si prišla — z otrokom?“ izpraševali so Strokovi na Babjih Gredéh po pravici hudo vznemirjeni.

Vsi so bili po koncu in so čakali nestrpno, kaj jim pové.

Mica postavi oprezno zibel na tla, vrže culico na klop, sede k peči, zakrije si obraz in zaihti tako bridko in milo, da je segalo vsem do srca, zlasti je pa zbadlo in preplašilo mater.

„Mica! O, za pet ran! Mica!“ zjavka mati v strahu ter jo prime za roke. „Povej, kaj pa je vendar!“

„Zakaj si prišla domov v tem času? Kaj je?“ vprašuje oče.

„Tam ne morem prebivati več“, zajeca z veliko težavo in še bolj zaihti.

Čudili so se vsi, zakaj doslej se še ni pri-tožila nikdar, nikoli še niso slišali nič hudega o Novljanih. Seveda so silili vsi, naj brž pové, kako in kaj je bilo tam doli, da ji ni več ob-stanka pri možu.

Ko se dovolj izjoka in uteši, pové natančno vse to, kar že vemo. Pripovedujoč je nekatere neznatne reči pretiravala precēj, da bi stariše bolj prepričala o moževi zlobnosti in surovosti. Tako je trdila, da je ne mara več, in je povedala,

kako grdo jo je pretepal, ko ni hotel in ni mogel večerjati.

Pač je oče nekoliko zmajeval glavo, ko je pripovedovala, zakaj dobro je poznal ženske. Slutil je, da hči menda preveč pravi. Toda dobra majka je iz dna duše pomilovala svojo nesrečno in trpinčeno hčerko in je zaničevala njenega trdosrčnega moža, zakaj bila je prepričana, da je res tako, kakor pripoveduje hči. Solze so rosile njena zgrbančena lica, bridke solze ljubeče matere, ko objokuje nesrečo svojih otrok.

„Oh, nesrečna moja hči! Uboga Micika!“ izvije se materi iz grla, ko dokonča ubežna hči. „Oh, pa da nam nisi prej ničesar povedala! Zakaj si trpela tako dolgo? Zakaj nisi že prej prišla?“

Hčeri je ugajalo materino pomilovanje, in v srcu je bila hvaležna za preveliko sočutje. Čakala je, kaj reče oče.

Toda resnega očeta ni tako brž ganilo hčerino pripovedovanje. Pogleda jo ostro in izpregovori počasi:

„Tako? Za to nespamet in otročarijo si morala domov? — Uh, sramuj se! Mislil sem, da si že res žena, a sedaj vidim, da si še vedno nepoboljšljiva in lahkomisljena Micika.“

Mati in hči sta imeli pripravljene polne oči solz, da bi ž njimi pritrdili očetovemu pomilovanju, kakoršnega sta pričakovali. Sedaj pa tako nepričakovano grajanje! Zakaj ne hvali in ne pomiluje oče svoje hčerke?

Toda mati se ni dala tako hitro premagati možu.

„Oh, neusmiljeno srce! Še lastni otrok se ti ne smili! Ali si jo res za to dal temu Novljanu, da bi jo sovražil in pretepal? Oh, saj sem vedela, da nimaš srca, kakor ga še nikoli imel nisi!“

„Kaj pa je bilo tako hudega, da je morala proč, in ti sedaj tako javkaš, kakor bi se svet pogrezal?“

„Nikdar ti ni dovolj hudo! — Ali ni dovolj, da jo je pretepal? Kaj ne, Micika moja, da te je?“

„Kolikokrat pa jo je? — Jedenkrat! Zastonj je pač ni! Slušaj ga in strezi mu, tvoj mož je!“ nadaljuje obrnjen k hčeri. „Kaj ti je bilo treba zaradi majhnega prepira domov hoditi! Kaj pa misliš, da se srdiš in kujaš!“ —

„Sedaj jo hočeš pa še ti, kaj ne?“ ustavi ga mati. „Ali ni zadosti, da ima že moža takega? Oh, ti si oče, ti!“

„Kaj se ženeš! Jaz ji le pravim, kar je res. — Kam pa pridemo, ako bode za vsako malenkost uhajala možu? — Dostikrat sem že dejal, da ve ženske še toliko ne mislite naprej, kolikor vidite!“

„Ako bi bilo po tvojem, naj bi jo skoraj ubil!“

„Ne govôri vendar tako nespametno, saj si stara dovolj“, razjezi se mož, ker si mati le ni dala dopovedati. „Potrpi naj ž njim, ti ji pa ne dajaj potuhe, ampak pouči jo!“

„Oh, ti! Micika, umakniva se“, veli silno ihtéči se hčeri in pograbi zibel. Šli sta v stransko izbico in se zaklenili.

Oče Strok je pa zamišljen hodil po sobi gori in doli. Čudno se mu je zdelo in prav mu ni bilo, ker je prišla hči domov. Ni mu hotelo v glavo, kaj bi se bilo v Hudem Koncu zgodilo takega, da je morala proč. Kolikor je poznal zeta, vedel je, da je pameten možak, in tudi hči ni do nocoj nikdar dejala ničesar čezenj, celo stara dva je hvalila, da ji gresta na roke. Sedaj ni mogel odločiti, kateri je kriv, ali Matija ali Micika; previdno je pa sodil, da najbrže vsak nekaj, kakor je že navada v takih slučajih. Da je pa šla précej v pustiv, bil je jezen, ker je vedel, da se domače nasprotje s tem le še povečuje, ako se takó ljudem razglaša. Sklenil je, ne poditi je nazaj, ampak počakati, da zvé natančno, kako je bilo.

„Oh, oh, oh“, vzdihne mlada žena, ko pride v izbico in se zgrudi na klop. Solze ji lijó curkoma po gladkem licu in ji lajšajo bol. Očetove resne besede so jo skoro ozdravile. Žal ji je bilo, da je prišla domov.

„Oh, ti Micika moja ljuba, zakaj mi nisi prej črhnila ničesar o svojem trpljenju? Kako si mogla toliko časa prebivati tam doli, zakaj nisi že prej pustila vsega tam in prišla domov?“ izprašuje jo mati. „Sedaj te pa ne pustim nazaj, in kadar pride po-te, povem mu jih, da bode pomnil. — Le potolaži se! — Ej, veš, oče ne misli nič hudega, govori kar brez premisleka. Nikar mu ne zameri! Rajša mi povej, kako je bilo vendar!“

Micika je morala, dasi nerada, ponavljati vse. In mati je zopet pomilovala svojo hčer. Ker se pa Micika ni hotela več razgovarjati, zapusti jo mati, naj bi se vlegla in počila od hoje, naj bi za nekoliko pozabila svojo nesrečo.

„Oh, kaj sem storila! — Kaj mi je bilo, da sem prišla domov?“ izvije se mladi ženi iz prsij. Nasloni se ter bridko vzdihuje in joka.

Nato premišljuje zadnje dogodke, zlasti, kaj jo je pripravilo, da je bežala od moža. Sedaj še le vidi, da so bili vzroki precéj malenkostni, da ni bilo treba zaradi njih iti od moža. Res je pil nekoliko preveč, res mu ni bila všeč večerja, ali komu pa tekne vendar prismojena kaša? In tepel? — Kako jo je? Suknjo je vrgel vanjo, to je bilo vse. — In zato je šla v pustiv? Vest ji je dejala, da ni storila prav, da se je prenaglila. Kaj bi storila sedaj? Pač ji je velevala pamet, naj se vrne, k možu jo je vleklo tudi srce, a tega ji ni dopuščal ponos. — Hotela

ni, da bi se norčeval ž njo mož, češ: „Ali si se rada vrnila? Ne moreš biti brez mene? Hahaha!“ Hotela ni slišati posmeha starih dveh in zasmehovanja vaščanov. Tako je obvisela na Babjih Gredéh.

Drugega dné ni hotela nikamor iz hiše, pa je tudi silili niso.

„No, ali si že kaj modrejša?“ vprašal jo je oče zjutraj, potem je pa ni več nadlegoval.

Mati ji je nosila jedi in jo vedno tolažila, zakaj silil jo je vedno jok. Tolažila jo je, da ji bode bolje poslej pri možu, ko bode videl, da neče več toliko trpeti. Vzbuja ji je upanje, da skoro pride ponjo. Ubežnica je pestovala otroka, pritiskala ga k sebi in poljubovala, kadar je bil pa v zibeli, tedaj je šivala. Solze so ji kapljale na šivanje, pogled ji je pa uhajal skozi malo okno, koder se je lepo videlo tje na Hudi Konec.

„Oh, da bi bila že kmalu tam!“

Kadar je šel kdo mimo okna, odmaknila se je naglo, da bi je ne opazil, zakaj sram bi je bilo, ako bi jo videl kdo doma. Ljudem se pa skrije težko kaj. Ta in oni je slišal pri Strokovi otroški jok. To je bilo pa čudno, ker Strokovi niso imeli tako majhnih otrok. Nekaterim ženskam, ki so bose prihajale pod oknom, skrivala se je Novljanka prepozno, tako so izvohale kmalu, kdo je v izbici. In stikale so glave, skrivnostno si namežikovale in se čudile, kaj to pomeni, da je Stroкова Micika doma. Oj, to je bilo toliko govorjenja na Babjih Gredéh, kakor prej že celo leto ne. Ko je pa prišla kokošarica Marijanka s svojim košem po piščeta na Babje Gredi, povedala je, kar je slišala v Hudem Koncu.

In ženske so dejale précej:

„Oh, saj smo vedele, da bode tako! Pravile smo jim, da ji ne bode dobro, pa so jo le ponujali ven in ven na Hudi Konec. Ná, sedaj pa imajo! Izpolnjuje se, kar smo jim prerokovale.“

Stroková Micika je pa vedela, da ni tako hudo pri Novljanu, kakor so si domišljale klepetave sosede. Komaj jeden dan ni videla moža in domovanja v Hudem Koncu, že ji je bilo tako hudo in dolg čas, da skoraj ni mogla prestatjati.

„Oh, da bi bila že skoro tam doli!“

Drugi dan ji je bilo še huje. Preudarjala je, kako bi poravnala storjeno napako. Ni ji kazalo drugega, kakor skesano iti k možu. A ponos ji ni dopuščal tega koraka.

Tretji dan ji pa kar ni bilo več živeti. Izpraševala je mater, kaj naj stori. Mati misleča, da si hči ne želi ničesar bolj, kakor biti daleč proč od moža, prigovarja ji, naj ostane, dokler ne pride sam pohlevno ponjo. Hči si je pa mislila: „Oh, kdaj bode šele to!“ in jokala je

še huje. Vest ji je dejala: „Pojdi domov!“ — Toda neki zli glas ji je odgovarjal: „Nikar! Ti ne veš, kako se ti bodo posmehovali!“ Zopet je zmagal ponos.

Zvečer se pa kar odloči, češ, nazaj grem, naj je, karkoli. Odpravi se, poveže otroka trdneje, hoče ga zadeti na glavo, oh, pa se še nekoliko obotavlja in pomišlja, in lejte: vrnitev se ji je zdela nemogoča in tako sramotna, da rajša ostane na Babjih Gredéh.

V.

„Bog vé, kaj počne sedaj on, ali kaj misli name, ali nič, ali je kaj hud in jezen, ker sem šla, Bog vé?“ ugiblje ubežna žena v temni izbici in ziblje dete svoje in njegovo.

„Bog daj, da bi bila kmalu pri svojem možu, nikdar ga ne zapustim več, potrpeti hočem ž njim“, obeta sama pri sebi, potem pa moli in prosi Boga, da bi ju zopet združil.

Ko je bila tako zatopljena v molitev, začuje pod oknom znano hojo in kmalu nato se odpró vrata v hišo, in nekdo izpregovori:

„Kje je pa ona? Ali je ni pri vas?“

Pri tem glasu Novljanka poskoči, srce ji zatrepeta od radosti, in po vsem životu jo prešine nepopisno veselje. Še so ji solze rosile lica, toda bile so solze radosti.

„Moj Matija! Moj Matija!“ vzklikne polglasno pred-se. Skočila bi mu bila naproti, objela bi ga in ljubo pritisnila k sebi. Oh, pa ta vest ji je ustavljala korak. Kdo vé, ali ji je odpustil, ali je prišel ponjo z dobro mislijo v srcu? Pokazati ni hotela niti svojim, niti njemu, kako težko ga je pričakovala, kako je hrepenela po njem, kako ji je bilo hudo in bridko, ker se je bila prenaglila. Zato je sedla nazaj na stol, poslušala vsako besedo ter ga pričakovala nestrpno. Dobro se ji je zdelo, ker je že vsa odpravljena na pot.

„Kam pak naj bi bila šla, ko ni pri tebi!“ odvrne majka osorno, vsa razvnetá za srečo svoje hčere in jezna na njenega moža.

„Kaj sta pa vendar imela?“ vpraša oče počasi.

„Eh, malenkost“, začne težko Novljan; ko pa vidi hlapca in deklo in svakinjo svojo, postalo mu je pripovedovanje še težje.

„Kje je pa vendar ona, ker je ni tukaj?“

Takrat se pa vrata izbice odpró in Mica se prikaže:

„Tukaj sem, le sem pojdi!“

Čutila je, v kaki zadregi je mož, zato ga je poklicala; bala se je pa tudi, da bi ga oče in mati kaj ne oštevala, kar se ji je zdelo krivično; saj si je očitala, da je sama vsega kriva, da je on nedolžen.

Hitro stopi v izbico in ji šepne:

„Ali greš nazaj? Nocoj?“

„Précej“, odvrne ona.

Zatem prideta oče in mati, da bi morda poravnala, ako bi se še kaj pričkala, svetovala jima to in ono, ter jima povedala, da ni lepó, ako se ne zbogata. Zlasti mati je imela celo kopo krepkih besedij, s katerimi bi oprijela neusmiljenega zeta. Bala sta se, da bi se hči branila vrniti se. Toda, oj čudo! Videla sta, da je hči že vsa odpravljena. Mati ni vedela, kaj bi dejala. Oče pa vpraša:

„Kdaj pa bodeta vendar pametna? Zakaj se ne zbogata?“

„I, nu, saj ni bilo nič takega! Pojdiva, Matija!“ sili ona.

„Pa pojdiva! Ali bodeš ti nesla? Ne bode-li pretežko?“ vpraša jo ljubeznivo Matija in si hoče oprtati zibel.

„Pusti! Pusti! Nesla bodem jaz laglje! Nesi rajši to-le!“

Vrže mu culo.

Nekoliko sramovala sta se starih dveh, sramovala sta se drug drugega, zato sta bila tako malobesedna, tako nagla.

Oče in mati sta bila kar osupla, ker sta se mlada sprijaznila tako hitro. Čudila sta se, da se jima je tako mudilo, da se nista hotela ustaviti tudi na njune prošnje.

Molčé sta korakala vstríc, ali pa drug za drugim, kakor je bila pot. Nobeden ni mogel

začeti razgovora, dasi sta si imela povedati mnogo, ker že dolgo nista govorila, niti se videla. Kako sta se kesala sedaj, da je bil prišel razpor, kako sta se pa tudi veselila, ker se je vse tako hitro in lepo poravnalo!

Ko prideta na pol pota, izpregovori Novljanka:

„Odpočijva si! Peče me že v glavo!“

Pomaga ji Novljan postaviti zibel na tla.

Nekaj časa stojita molčé, nato pa izpregovori Matija, rahlo očitajoč:

„Zakaj si bila vendar šla?“

Ničesar ne odvrne Mica, le neka moč jo potegne k njemu, razprostré roke in ga živahno objame.

Pozabljeno je bilo med njima vse, ljubezen je bila še iskrenejša. Sramovala se nista več, veselo sta se razgovarjala do doma.

Novljan je imel zopet ženo in otroka in bil je srečen.

V zadovoljnosti in ljubezni živita še dandanes, včasih se tudi malo spreta, ako že mora biti, vendar ne gre Mica v pustiv nikdar več. Pozabiti ne moreta, kako jima je bilo takrat hudo, in se skrbno ogibljeta vsega, kar bi ju razdrlo.

Ne! — Mica Novljanova ne gré v pustiv nikdar več!

Prijatelj sin.

(Izvirna povest. — Spisala Pavlina Pajkova.)

I.

Bil je lep dan koncem meseca svečana; skoro bi bil kdo dejal, da se poslavlja zima in napoveduje pomlad. Toplo popoldansko solnce je oživilo razne prebivalce prostornega župnijskega dvorišča, ki se je razprostiralo pred dolgim jednonadstropnim župniščem. Blagodejno gorkoto je čutil črni sultan, veliki zvesti domači čuvaj. Sukal se je veselo sem in tje, in če ni imel igrati se s čim drugim, grizel je tudi konec lastnega repa. Širokokoračne race so mahale s perutmi in gagale na vse grlo. Tropa kokošij s petelinom je bila tudi dobre volje.

Sredi dvorišča, z ruto potegnjeno na čelo, je stala ženska srednje starosti, dolga, suha, podolgastega zarmenelega obraza, udrtih lic, prava podoba skrbne in delavne gospodinje. Trosila je žito kuretini in sedaj karala, sedaj

hvalila pridne živalce, ki so bile tako važne za njeno gospodinjstvo. Ko se tako pogovarja s kuretino, pokliče jo nenadoma glas iz bližine.

„Neža, ali bi lahko govorila z gospodom župnikom?“

Neža se brž obrne:

„Ali ste vi, soseda Katra?“ reče in hitro usuje živalim vse, kar je še imela, s predpasnika. „Kaj pa vas je privédlo danes k nam ob tako nenavadni uri? Pa tako žalostni ste in prestrašeni! Ali vam je zopet Nande kaj nagodil?“

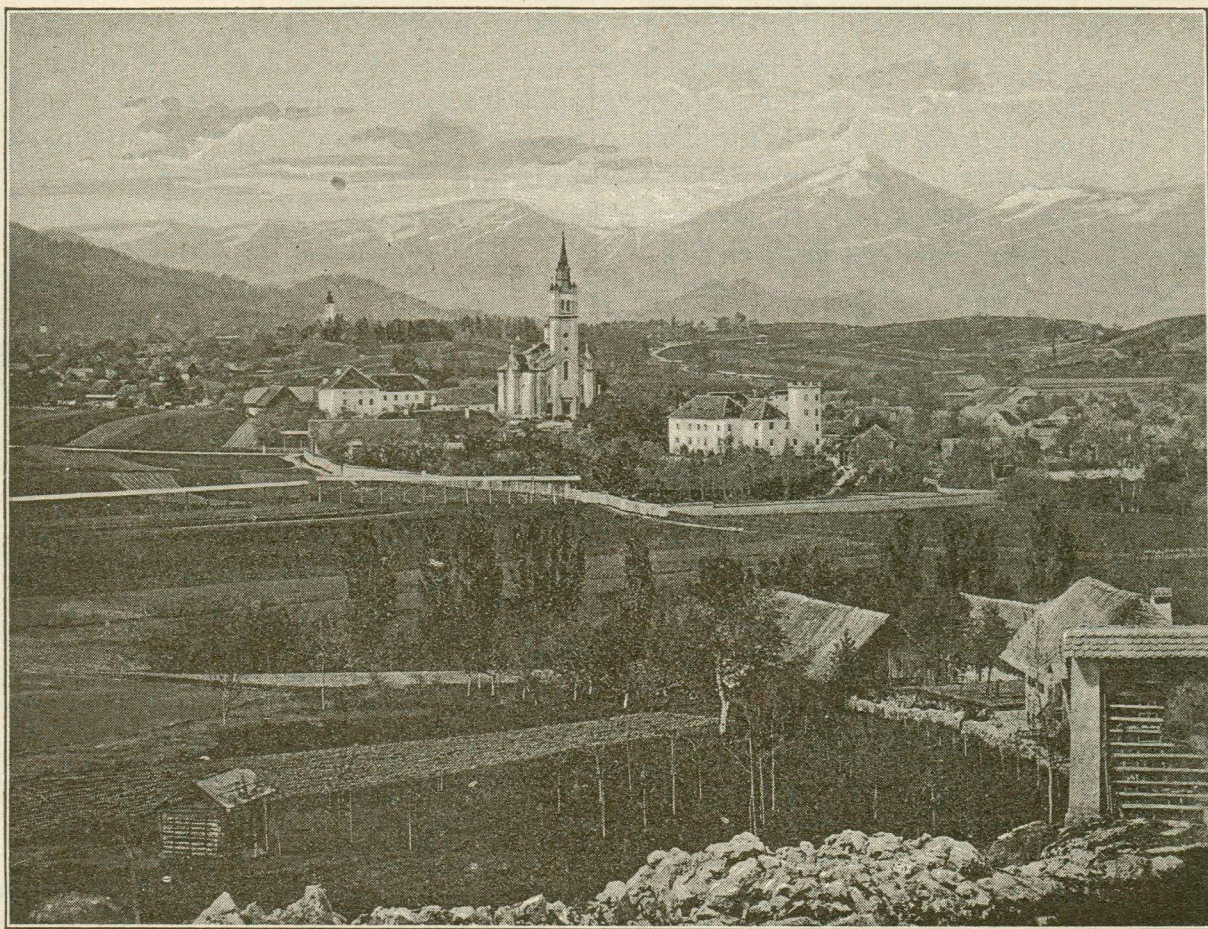
Ženska, katero je Neža klicala za sosedo Katro, bila je med štiridesetimi in petdesetimi leti, a vendar še dosti krepka in čedna. Iz njene milega pogleda je odsevala žalost, pa tudi krščanska udanost, ki oblažuje obraz nesrečnemu človeku. Hodila je vselej temno oblečena, nosila je navadno črn predpasnik in bel ovratnik, na glavi pa črno čipkasto ruto. Prosto vse, a vsa

tako snažno! Že nad štirinajst let je bila vdova. — Njen mož, priden logar, je bil umrl nena- doma zaradi kužne bolezni. Živela je skromno in pošteno ob majhni pokojnini, ob dohodkih male glavnice in nekoliko denarjih svoje dote. Vsa njena ljubezen je bila za njenega jedinega sina, šestnajstletnega Nandeta, kateri je pa ubogi materi prizadeval mnogo skrbij in žalosti.

„Bog se me usmili“, odgovori vdova Neži- nemu vprašanju, „vnovič potrebujem prijaznega sveta župnikovega. Moj Nandek —“

„Ta malopridnež — —“ pretrga ji Neža besedo, „koliko težav je že napravil vam in

našemu gospodu! Oh, otroci — ti so pravi križ ubogih starišev! Zato pa se tudi nisem nikdar marala močiti. Tudi jaz sem se veselila v mladosti, kakor moje vrstnice, toda nisem se dala uloviti v zanjke. Ko mi je mladost že odhajala, učila sem se kuharstva, in srečna sem sedaj pri gospodu stricu. Pomilovali so me ljudje, češ: Reva ne more moža dobiti. Ne more? Glejte si no! Nisem ga hotela. In še nikdar mi ni bilo žal, da ga nisem. Kaj pa imate dobrega poročene žene? Prva zakonska leta imate križ z možmi, potem pride še večji križ z otroki. Ali ni res taka?“

Pogled na Staro Loko. (Po fotografiji.)

„Ni tako hudo, ne“, odgovori Katra z bridkim nasmehom. „Vsak stan ima svoje težave, pa tudi svoje veselje. Otroci nam res delajo skrbi, a tudi mnogo srečnih ur. Ljubezen nam daje moč, da za otroke prenašamo najhujše trpljenje. Kar se drugim ljudem zdi velika muka, to je nam materam veselje. Oh, dokler je bil Nandek še majhen, kako sem bila srečna! Sedaj je druga, se vé“, pristavi sama nehoté in uprè zamišljeno oči v tla.

Neža je videla, da tarejo ženo mučne bolečine, zato ji ni hotela več ugovarjati, ampak ravno prav ji je bilo, da se je približal vratom

mal deček. — „Kaj pa oni fant tam pri vratih, ki naju tako gleda?“ vpraša Neža na pol sebe, na pol sosedo, in pokaže fantička, ki je v zadregi stal pri vežnih vratih, kakor da si ne upa vstopiti. „Da bi le ne trebalo vnovič iti z Bogom! Gospod so danes že bili jedenkrat pol drugo uro hoda od tod. — Sem pojdi, fante, če si res namenjen k nam, in ne stoj tam kakor iz lesa!“

Fantek se nato bojazljivo približa in reče: „Gospoda župnika sem prišel prosit, da bi obiskali staro mater, ki so hudo bolni.“

„Čegav pa si, in kako je tvoji stari materi ime?“ pozveduje Neža.

„Pri Martinovih se nam pravi; za smerekovim gozdom, takoj na levi, kjer teče potok, stoji naša koč. Stara mati so pa perica Lena.“

„Oh, oh!“ zavzame se Neža, „do te hiše je najmanj dve uri hodá, pa naj bi gospod župnik — utrujeni — šli na tako dolgo pot? Prej-le so malo legli; ne upam si jih buditi. Oh, oh, tako daleč! Ali je pa tudi že tako nevarno, kaj?“ popraša fantička.

„Ne vem“, odvrne ta. „Stara mati bolehajo že več let, pa vsak dan pravijo, da skoro umró. Danes so pa tako želeli, da bi jih obiskali gospod župnik.“

„Že prav, že prav, da le sile ni“, pravi nato Neža, nekoliko utolažena. „Gospod župnik menda še danes pridejo, a ti, kadar se še oglasiš pri nas, umij si prej lice in roke; tako umazan ne smeš priti. — Hej, Sultan, ti mrcina ti, ali greš sem!“ pretila je z roko psu, ker je lajajoč lovil petelina in podil kure po dvorišču. „Tak krik!“ tarnala je Neža, tekala na levo in na desno in mahala z ruto, da bi upokojila razdraženo živad. „Gospod se bodo gotovo vzbudili, pa so toliko potrebni počitka!“ V istem trenutku se odpre okno v prvem nadstropju, in sivolasa moška glava se prikaže v njem. Bil je gospod župnik.

Zaradi krika vzbujen je stopil k oknu, da bi pogledal, kaj je na dvorišču. Solnčna svetloba se mu je nekoliko bliščala, vendar je kmalu spoznal kuharico, Katro in fantka.

„Ljudje božji, kaj se je prigodilo, da je tak sodni dan doli? Ali je kakšna nesreča?“

„Nič hudega, gospod“, odgovori Neža. „Pes in kure — saj veste — to ni nikdar ugnano. S sosedo Katro pa sva se malo pomenkovali, in ta fantek je ravnokar prišel od Martinove koč povedat, da perica Lena želi gospoda župnika.“

„Urno pridem doli“, odvrne župnik. In res, predno preide pet minut, stal je stari častitljivi župnik na dvorišču.

„Bog daj dober dan, draga moja!“ pozdravi prijazno vdovo in fantička, ki sta mu prišla nasproti. „Sedaj pa le hitro povejta, kaj želita!“

A ker se nobeden njiju ne oglasi, vpraša župnik fantička: „Ali je stari materi hujše?“ — In ko fantek klobuk mencaje v rokah pritrdi, pristavi župnik: „Le idi domov, kmalu pridem za teboj, pa povej babici, da bo boljše, naj le potrpi.“

„Tako velika župnija, pa še kapelana jim ne dadó“, zagodrnja Neža. „V jednom dnevu dve tako dolgi poti, to lahko prestane mlad, ne pa prileten človek. Da bi se bili vsaj nekoliko naspali!“

„Kako naj dobim pomočnika, če ni duhovnikov!“ odvrne župnik, „Drugim gospodom se ne godi nič bolje, kakor meni. No, pa tako hudo danes ni. Vreme je lepo in toplo, to bo zdrav izprehod. Kadar kliče dolžnost, takrat naj umolkne vsak ugovor. Za spanje bo še po noči čas. — Kaj pa z vami, mamka Katra? Da bi se pomenkovala, ne bode časa, kakor vidite. Bolniku treba postreči najprej, potem še le zdravim. Če vam je prav, pa me spremite kos poti in povejte svoje želje! Tako bode prav za oba.“

Neža, ki je bila šla med tem v hišo, vrnila se je s površno suknjo, s klobukom in župnikovo palico.

„Jaz pa vendar mislim, ako bi gospod pri škofiji natanko razložili, kako težavna je naša župnija, gotovo bi dobili pomočnika“, hitela je zopet Neža, ko je župnik oblačil suknjo. „Predobri so in preveč zaupajo svojim močem. Stari so, kaj bo, če opešajo ali pa naglo umró, oh!“ tožila je Neža Katri.

„Na svetu se godi malokomu tako, kakor bi si želel“, opomni župnik dobrohotno. „Sicer pa smo v božjih rokah, in božja previdnost ne naklada nikomur več bremena, nego ga more prenašati. Le nikar ne javkaj, Neža; dobro pazi in moli! — Ali greva, Katra?“

Katra si hitro pogladi predpasnik, poravna si ruto na glavi in stopa ponižno za gospodom župnikom.

„Le sem na levo pristopite“, povabi jo župnik, „da se bolje razumeva.“

Katra stopi na levo, in oba gresta počasi po poti.

(Dalje.)

Pomladanska.

Na solnčnih perutih pomlad se je spet
Vrnila na tihi, na žalostni svet.
Prepeva že ljubi nam znanec,
Visoko pod nebom škorjanec.

Cvetice odevajo sôlnato prst,
Na drevju, na grmih poganja že brst,
Po dolih šepečejo viri —
Topí se srcé mi in širi.

Molcé se udajam pomladi slastém,
Saj čustvom kipečim izraza ne vém.
O dôba cvetoča življenja,
O blaženi čas hrepenenja!

Anton Medved.

Jezik.

Bogàt je Jedelrad baron,
Stotisoče premore kron;
Zato si kuharja dobi,
Ki Kuhalrad se mu veli.
Ko kuharja sprejmó na grádu,
Takój barón dé Kuhalrádu:

„Da znal obseg bom tvojih ved,
Pripravi mi najboljšo jed!
Porabi um, kar znaš in veš,
Drugač služiti mi ne smeš.
Pač treba ni, da je obilo,
Da le izbornó je kosilo.“

Na naslonjač barón gre leč,
Molčé pa Kuhalrad pred peč,
In dolgo svojih ved zaklad
Prerešetava Kuhalrad.
Dobí nato v govejski glavi
Še jezik cel in ga pristavi.

Ko bije poldne grajski zvon,
Gre k mizi Jedelrad baron;
Ko Kuhalrad donese jed,
Pa Jedelrad prične obed.
Kako pa se barón začudi,
Ko Kuhalrad mu jezik nudi.

„Po kaj napravljáš to mi jed?
To pač najboljši ni obed;
To jed že slednji kmet imá,
Če le zakolje kaj domá.
To slabi name so utisi,
Ti, Kuhalrad, pač zame nisi!“

„Potrpi, Jedelrad, z menoj,
Najboljša jed je pred teboj.
Pomisli jezik le samó,
Pritrdil boš, da res je tó,
In kar na mizo se donaša,
Za prvo jezik se proglašá.

Da jezik druží zemski rod,
Pokazal v Bablu je Gospod:
Ko stolp je rod graditi jel,
Gospod jim drugo je napel:
In s tem je Babilonce kaznil,
Da jim jezike je oplaznil.

Pač jezik je sloveča jed,
Ker je podpôra naših ved,
Barón, jezikova prostost
Podpira slednjo učenost,
In kdor očitno kaj predava,
Kaj brez jezika če mu glava?

Demosten bil je mož učen,
A jezik bil mu je skažen:
Govornika ga svet slaví,
Ko jezik se mu je odvil.
Človeku skaza je velika,
Če jezik rad se mu zatika.

Prečudno jezik moč imá,
Kedor rabiti prav ga zna.
Zasuče pravdo in prepír,
Iz krutih bojév stvarja mir.
Celó med bojem v abecedi
Se suče jezik vedno v sredi.

Že mnoge smrti je otél,
In drugim križce je pripél;
On pesmi kroži v sladek spev,
Ljubezni srcem neti gnev.
Veliko ž njim jih obogáti,
A treba sukati ga znáti.

Glej, jezik vlada ljud zemljé,
Naródi se mu pokoré;
Z okusom je jedil sodnik,
O vseh slaščicah učenik;
In on, ki modro druge sódi,
Za prvo jed ti danes bodi.“

„Če jezik je najboljša jed,
Pojedel bom, naj bo, obed.
Zadél si, Kuhalrad, za zdaj,
Še za večerjo skuhaj kaj.
A glej, da boš najslabše skuhal,
Sicer se tod ne boš motuhal.“

Nič Kuhalrad v zadregi ni,
Večerjo brzo pogodi:
Kar kosil si, večerjal boš.
Če tudi me ozmerjal boš.
Kar Kuhalrad pri sebi pravi,
Res jezik za večer pristavi.

„Ná, Jedelrad, prav kot želiš,
Napravim vse ti, kar veliš.
Pripravil sem ti jed nocoj,
Da zadovoljen boš z menoj.
Najboljše se z najslabšim stika —
Pripravil sem ti spet jezika.“

„Da bès bi te, zakaj takó?“
„Baron, zató, ker prav je tó.
Ker jezik grdih besedij
Najgrša je iz vseh rečij;
Potrè glavé, močné, velike,
Če slabe imajo jezike.

Kriv klanja blizu Termopil
 Je Efijski jezik bil;
 In jezik kačji mir in slaj
 Človeštvu vzel je, srečni raj;
 Da Krista so na križ pribili,
 Jeziki „križaj ga“ so vpili.

Da zginja med sosedi mir,
 Da srd rodi se in prepir,
 Da kolne v pekel ženo mož,
 Da brat nad bratom dviga nož,
 Da ječe so in so sodniki,
 Tega so krivi le jeziki.

Da zakon mnogim več ni svet,
 Zgubljenih toliko deklet,
 Da prazna cerkev, božji dvór,
 A polna krčma in zápór,
 Gospod barón, nikar ne zábi:
 To vse storé jeziki slábi.

Zakáj se tisoči solzé?
 Prišli ob dobro so imé.
 Zakáj je toliko gorjá?
 Ker zlobni jezik ga zadá.
 Da mnogi nima vsak dan kruha,
 To vse strupeni jezik skuha.

Da, jezik je najboljša stvar,
 Kdor rabi ga kot božji dar;
 A grd je, ako trdi zló,
 Da ni nobena stvar takó.
 Resnična je in je velika
 Jezikov moč in pa razlika.“

Pozorno Jedelrad sedi,
 Dokler mu sluga govori.
 Ko ta nehá, baron mu dé;
 „Potrdim ti besede té;
 Ker jezik svet takó zlorábi,
 V resnici, jed se ta mi gábi!“

Anton Hribar.

Loka.

(Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal Fr. Pokorn.)

(Dalje.)

Vsa starološka župnija je na lepem kraju. Samo jeden del je hribovit, trije pa so v prijazni ravnini. Svet je okrog Fare jako rodoviten, okrog Pevna, Cerngroba, Dorfarjev, Šutne in Žabnice je ilovnat in mokroten; onstran Žabnice in Svetoduški pa je bolj peščen in zatorej ugodnejši le za nekatere sadove, n. pr. krompir. Okrog Žabnice preplavi voda ob deževju svet in večkrat pride še celó v kleti in hleve, kar je jako sitno za ljudi in živino. Ravni svet, kar se ga šteje k „Sorskemu polju“, bil je pač nekdanj drugačen, kakor je dandanes. Peščena tla nas nehoté spominjajo one ljudske povesti, ki nam govori, da je nekdanj to bilo jezero tje doli do Krima, ali druge, ki pravi, da je imela nekdanj Sava tako visoko strugo, da se je ob deževnih časih razlivala čez Sorsko polje.

Staroločani so jako pridni poljedelci in živinorejci. Valvazor omenja, da so nekdanj silno mnogo lepih konj redili in pošiljali na Laško in drugam, kar dandanes ni več tako. Dandanes pa jim druga živina donaša več dobička. Tudi s platnarijo se pečajo, četudi ne več tako sijajno, odkar so tovarne na svetu. In to opravilo je večinoma v rokah pridnih, brhkih in zgovornih deklic. V Virmašah izdelujejo posebno lepo namizno tkanino. Po Bitinju pa se goji tudi sitarija. Tudi trgovina z lesom je pred kakimi petnajstimi leti še jako cvetla, danes pa že ponehuje, ker ni več toliko pripravnega lesa.

Kolikor lepša in pripravnejša je „mati Fara“, toliko težavnejša pa je hribovita mestna župnija. Ta se razprostira z najmanjšimi podružnicami od najinega opazovališča bolj proti jugu. Ta-le hrib nad mestom proti poljanski dolini na levi strani Poljanščice imenujejo ljudje, kakor smo že povedali, „stangrof“ (Steingruft). Jako kamenit je in ima več podzemeljskih votlin. Od tod izvira najbrže tudi njegovo ime. Nekdanj so ljudje po teh votlinah ali brezdnih iskali zavetja pred raznovrstnimi sovražniki. Po teh brezdnih nahajamo tudi temnorjavi kapnik in malec ali „gips“, zato zovejo jedno izmed teh votlin „gipsovo jamo“. Druga votlina drži pod zemljo baje tje doli do romantične puštalske brvi ali „Teufelsbrücke“ po nemško zvane. Sploh pa ves ta svet imenujemo „za gradom“. Nekdanj so rasli tukaj gosti gozdovi; svet ni bil nič obdelan. Po teh goščavah so prebivale zveri, posebno volkovi. In zato se še dandanes dolina za stangrofom ondi v kotu zove „volčja dolina“. Ona dolina pod Ljubnikom proti „staremu gradu“ se imenuje „slepa dolina“. Zadnji konec vincarske grape pa je „kuhinja“. Posamezni deli pa imajo še svoja posebna imena, največ po svojem posestniku.

V polkrogu od Ljubnika naprej proti poljanski Gabrški gori se razteza pogorje „Krivobrdo“. Dviga se visoko 853 m. Zadnji konec za 960 m visokim Črnim vrhom je Zadobje, ki pa sega že

Tako ne govori
 ljudstvo!

v poljansko župnijo. Omenjeno pogorje obkrožuje kotlu podobno dolino, ki se ne vidi od tod. V njej je raztresena vas Sopotnica, katera šteje po zadnji ljudski štetvi leta 1890: 21 hiš ter ima 122 prebivalcev. Sopotnica je čisto slovensko ime, najbrže od vode „Sopotnice“. V 17. stoletju so pisali „Zappetnizen“ ali „Zapotnitz“, koncem 16. stoletja pa nahajamo pisano „Sapottniz“. Voda „Sopotnica“ ima ime od slov. „sopôt“ = slap ali „šum“, ker gre sopotniška grapa vedno navzdol, in po njej jako šumi voda, kadar je velika.

Sopotnica, kakor tudi bližnja, jako raztresena vas Sv. Florijana, ki šteje osem hiš ter ima 46 prebivalcev, spadata pod zvon Sv. Florijana. Cerkev stoji sicer na vzvišenem kraju, a se ne vidi, predno ne prideš skoro do nje. Zidana je v renesanškem zlogu, a je preprosta. Ima tri oltarje, cerkvenemu zlogu primerne, pa tudi tri zvonove v zvoniku. Cerkev ima svetinje svetega Štefana Muč., kakor priča priložena avtentika od Jeruzalemskega patrijarha Jurija Lascaris-a iz l. 1565., katero je l. 1771. potrdil tudi ljubljanski škof Leopold pl. Petazzi. Posebna zanimivost so pa zaobljubljene podobe v cerkvi, kar nam kaže, kako se ljudje priporočajo svetemu Florijanu, pa se tudi zahvaljujejo, ker jih je obvaroval nesreče. Vas Trebija v Stari Oslici je bila l. 1790. dné 8. malega srpana v veliki nevarnosti, a po previdnosti božji je pogorela le jedna hiša. V zahvalo za to so dali opraviti nekaj sv. maš in napravili še sliko v spomin. — Dné 30. vel. travna l. 1782. je v Stari Loki pogorelo 42 hiš. V zahvalo zato, da ni pogorela vsa župnija, darovali so nekoliko za svete maše in napravili zaobljubljeno sliko. — Dné 19. vel. srpana l. 1698. pa je na spodnjem trgu v Loki pogorelo 50 hiš. Med požarom so naredili obljubo sv. Florijanu, in ker je mesto ostalo nepoškodovano, napravili so veliko sliko v tej cerkvi.

Ako greva od cerkve sv. Florijana navkreber čez hrib „Kucelj“ in potem navprek po poti proti kmetu Zejčarju (Zajčar), vidiva pod potjo jamo, ki jo imenujejo ljudje „zlato jamo“. Pa zakaj? Pravijo, da je za časa turškega divjanja po Kranjskem bežal tod vitez ob deževnem času po noči. Jahal je čilega konjiča in imel tudi dva sodčka zlata s seboj. Bliskalo se je in treskalo, da je bilo groza. Vitez je bil jako razburjen zaradi neugodnega vremena in je proklinjal. Kar se mu pretrga jermen in jeden sodček se zmuzne na tla pod pot. Vitez se še bolj razsrdi in hudo zakolne, rekoč: „Hudič, kamor si nesel jeden sodček, pa vleci še drugega!“ In glej! Kot bi trenil, zablisne se, trešči, in konj in vitez se zgrudita v jamo pod potjo z zlatom vred, in zemlja ju zakrije. Od tedaj

pa so ljudje videli vsak petek po noči ondi gorečo lučico in so rekali: „Tukaj je skrit zaklad.“ In res se nekoč zberó korenjaki, da bi vzdignili zaklad. Obljubijo tudi, ako ga najdejo, da podaré polovico Materi Božji in sv. Florijanu za cerkev. In glej! Tri dni kopljejo, kar se jim prikaže zelen koder, a oni se ga ne ustrašijo, ker so bili verni korenjaki. Z blagoslovljeno vodo poškropé vso zemljo, in kodra ni več. Še kopljejo in kmalu nato vzdignejo oba sodčka zlata. Ko ju privlečejo na vrh in se rmeno zlato zaleskeče pred njimi, poprime se jih lakomnost ter rekó: „O, saj Mati Božja in sveti Florijan ne potrebuje ta ničesar, saj sta v nebesih; kar sami spravimo, pa je!“ Ko izustijo te besede, izmuzne se jim zlato izpod rok ter zacvenketa in zdrči še globočje v zemljo, kakor je bilo preje. In od tedaj se zove ta kraj „zlata jama“. In pravijo, da sv. Florijana cerkev je od takrat vedno bolj revna in zapuščena, ker ji ti lakomneži niso privoščili tega, kar so ji obljubili; naj svet spozna in vé, da je lakomnost velik greh. — Pozneje so tudi v beli Ljubljani zvedeli o tem zakladu. Denarja lačni lahkoživci pridejo kopat, da bi vzdignili zaklad. Že so prišli blizu njega. Neko popoldne po kosilu pa zagledajo v jami čepečega zelenega kosmatinca. Prestrašijo se ga tako, da vse popusté in zbežé. Le grozovito žvižganje še čujejo za seboj. Odslej pa ni nikdo več poskušal vzdigovati zaklada iz zlate jame. Ljudje pa govoré, da se še večkrat vidi ob petkih lučica ondi.

Pogled v sopotniško dolino nama je zaprt. Gora sv. Lovrenca, na kateri stoji cerkev svetega Lovrenca, in pa Brezniško hribovje nama zabranjujeta pogled vanjo. Cerkev sv. Lovrenca je izmed najstarejših podružnic mestne župnije. Zidana je l. 1118. na 574 m visokem hribu. Zidali so jo, tako govori ljudska pripovedka, najpreje v vasi Breznici, ki je 700 m nad morjem, a kar so po dnevu sezidali, podrlo se jim je po noči: morali so nehati ondi ter začeti na tem prostoru, kjer cerkev sedaj stoji.

Cerkev sv. Lovrenca je pretrpela že mnogo. L. 1824. je vanjo treščilo in je pogorela. Takrat so jo popravili in obokali, ker preje je bil strop lesen in raven. Presbiterij je gotski in je bil l. 1699. slikan, a sedaj je prebeljen. Cerkev ima tri preproste renesanške oltarje, pa tudi tri zvonove v zvoniku; na njem je tudi strelovod, ker ondi sila rado treska. Pod ta zvon spadata dve vasi: Breznica, ki šteje 25 hiš ter ima 102 prebivalca, in Gabrovo, ki ima 11 hiš in šteje 49 prebivalcev. Gabrovo je tostran sèm pod malim Ljubnikom. Lansko leto sta pogorela ondi dva kmeta. Med postranskimi progami tega gorovja so doline, ki povprečno drže v glavno dolino, namreč poljansko.

Ako prideva z mesta v poljansko dolino, leži pred nama polje „Viršk“. To ime je pokvarjeno nemško ime „Hirse“. Obsevali so to polje posebno s prosom in zato so je zvali „Hirsensfelder“ ter tako pisali tudi še v 17. stoletju.

Čez dobro četrto ure se dospe v vas Podpulferco, kjer so nekdanje napravljali smodnik. L. 1584. so pisali ¹⁾ „Pulferstamp“. Vas ima skupno z naslednjo, ki se zove Zminec, vred 30 hiš ter šteje 158 prebivalcev. L. 1291. so pisali „Trachen“, l. 1584. „Sminzi“, l. 1625. tudi „Tracheren“, l. 1755. pa „Shminiz“. Od kod to ime, ne vemo. — Pod sosesko Zminec spada tudi onstran Sovre ležeča vas Bodovlje, ki šteje 12 hiš in ima 73 prebivalcev. Nekdanje so pisali pokvarjeno „Vondeul“, in pozneje (l. 1760.) „Fundal“ ali „Fundthall“. V hribih nad Bodovljami je še jedna vas, namreč Sveti Peter v hribih, ki spada pod zvon sv. Petra v Bodovljah, kakor omenjene tri. Ta ima šest hiš ter šteje 33 prebivalcev. Tukaj je tudi zidana kapelica, katero je dal napraviti kmet Arhar v zahvalo zato, da je nekdanje srečno volka pregnal in sicer s klobukom, kakor kaže slika v kapelici. — Cerkev v Bodovljah je posvečena sv. Petru. Ladija njena je renesanška, presbiterij pa je gotski. Obokana je bila l. 1841. Zvonik so napravili l. 1703. V njem sta dva zvana iz leta 1691. Zvonik so prav vkusno prenovili l. 1881. Cerkev ima tri preproste renesanške oltarje.

Ako greva od Zminca dalje po poljanski cesti, prideva do Šefartskega znamenja, pri katerem drži stranska pot k sv. Florijanu in v Sopotnico.²⁾ To znamenje je staro nad 300 let in je sedaj prav vkusno prenovljeno.

Takoj od znamenja naprej pa je vas „Šefart“, ki se šteje pod Zminec. Nekdanje so tukaj prevažali s čolnom čez Sovro, in od tod je prišlo ime „schiffahrt“ ali srednjevisokonemško: „schëfahrt“. Kmet ondi se še dandanes zove „Še-

fertnik; nekdanje je bil plemenit ter imel lep dvorec. L. 1672. je bil Jan Pečohar „de Schöffarth“. L. 1629. pa je bil Marka Pečohar „de Schöffarth“, kateri je bil tudi posestnik blejske grajščine in glavar ondi. Umrli je l. 1656. in je zakopan v Stari Loki. Pozneje je imela to posestvo Škrlova rodovina (= Scarlichius), izmed katere sta nam znana France Karol in France Ljudevit.

Pri Šefartu se zavije cesta proti Brodem. Na levem bregu Poljanščice se razprostira hrib „kneža“, na desnem pa „padaršek“. Prvi ima ime najbrže od tod, ker je bil nekdanje osebna last kakega brižinskega kneza in škofa, drugi pa od hrastovja, katero mejijo; take hrastiče imenujejo padarške. In takih je bilo nekdanje ondi mnogo. Kmalu prideva v Brode.¹⁾ Nekdanje ni bilo mostu čez Sovro v vas. Ljudi so prenašali čez vodo „štupo ramo“, kakor pravimo, druge stvari pa so prevažali na brodu. In od tod je prejela tudi vas svoje ime „Brodi“ ali po nemško „Führten“ ali kakor so pisali l. 1291. „Fuerten“. Vas ima 18 hiš ter šteje 92 prebivalcev.

Cerkev v Brodih je posvečena sv. Tomažu ap. in je od župne cerkve oddaljena skoro poldrugo uro peš hoda. Preprosta je sicer, a prav prijazna, odkar je nekoliko prenovljena. L. 1856. so jo obokali v ladiji. Na zunanji strani presbiterija se zaznajo še presne slikarije. Streha cerkvena je bila nova l. 1797. Oltarje ima cerkev tri lesene, bogato pozlačene, v baročnem zlogu. V zvoniku so trije lepo ubrani zvonovi iz livarne Samassove, katere je leta 1878. vlil ter imel potem v Parizu na razstavi. Jako čedno streho je zvonik dobil l. 1876.

Od Brodov nekoliko dalje je vas Gaberk, ki ima deset hiš ter šteje 55 prebivalcev. Od tod naprej pa prideva v zadnjo vas mestne loške župnije, namreč v Log.²⁾ Nekdanje so pisali „Nakles“. Ta vas, ki šteje 29 hiš ter ima 117 prebivalcev, spada pod zvon sv. Filipa in Jakopa, podružnice mestne župnije. Od tod pa se ti pokažejo zanimivi poljanski hribi in — kar posebno vleče tvoj pogled nase — božje-

¹⁾ Glej Izvestja I., str. 68.

²⁾ Ljudska pravljica veli, da pri tem znamenju večkrat straši. Od kod to? Pravijo, da je šel nekoč vojak po cesti pogledat na svoj dom. Bila pa je že pozna svetla noč. Slabe volje je bil in klel je. Pri znamenju podpulferškem, kjer drži stranska pot k sv. Lovrencu in v Gabrovo, preskoči mu pot zajec, da se vojak prestraši. Vojak nevoljen, da ga plaši taka mala živalca, izdere meč ter mahne po zajcu. In glej! Kot bi trenil bila sta dva. Vojak še bolj razjarjen prekolje zopet oba. Pa čuda! Bolj ko udriha po zajcih, več jih skače okoli njega po cesti. „Ako si peklenšček“, kriči vojak, „beži, sicer te pobijem“, ter udriha na vse strani. Naposled že ves upehan in preplašen zaradi tolike množine zajcev pride do Šefartskega znamenja. Tu začuje glas, ki mu kliče: „S ploskvo jih, s ploskvo!“ Vojak stori tako, in res kmalu ni bilo nobenega zajca več! Sedaj zahvali Boga za rešitev ter sklene, da ne bode klel nikdar več.

¹⁾ Pametnega človeka menda ne žalimo, če povemo za kratek čas, da imajo tukaj „priklenjenega pibra“. Tu je namreč velik tolmun z grmovjem porasen. Prebivali so ondi baje bobri. Poredneži so jeli Brojcem nagajati, ker niso imeli mostu, da ga zato ne morejo napraviti, ker morajo „pibra“ čuvati, da jim ne uide. In tako so jeli dražiti Brojce s „pibrom“, kakor Višnjegorce s polžem. Še nekaj v nauk! Neki samostanski brat, od kod je ravno bil, ne vem, pobiral je prostovoljne darove za samostan. Slišal je pa tudi marsikaj govorice o brojskem „pibru“. Zatorej popraša, ne misleč nič hudega, nosača, kateri ga je nesel čez vodo, kje imajo „pibra priklenjenega“. Nosač, precēj navihlan, pravi sredi Sovre: „Poglejte sami, kje da je!“ In vrže samostanskega brata v vodo, kateri ni utonil, pač pa se dobro namočil za spomin.

²⁾ Pišejo tudi in govore „na Logu“. Od tod drži tudi pot navkreber k sv. Filipu in Jakopu.

potna cerkev sv. Volbenka z dvema zvonikoma na prijaznem hribčku.

Omenili smo, da je mestna župnija jako težavna, ker je večinoma hribovita, le jeden del je v ravnini. Posebno na desnem obrežju Sovre se vzdigujejo hribi vedno više in više, dokler ne doseže hrib Utošec proti Polhovemu Gradcu 1021 m in Pasja ravan na Poljanskem 1031 m. Da si nekoliko ogledava še desno stran, obrniva se proti jugovshodu, od koder piše vipavski „krivec“. Če pogledava proti Šmarni gori, imava pred seboj blizu znanega Staregadvora vas Suho v ravnini. Ta ima 44 hiš ter šteje 229 prebivalcev. Ondi za kolodvorom stoji vas Trata, ki ima 16 hiš ter šteje 81 prebivalcev. Ako pa pogledava od Suhe naprej proti Godeščam, vidi vas Lipico, ali kakor so v starih časih pisali, „Malo Žabnico“, ker se ondih potok Žabnica v poletnem času že skoro popolnoma usuši. Stari so kaj radi imenovali ob vodi ležeče vasi po vodi, od tod tudi Suha. Lipica ima 11 hiš in šteje 57 prebivalcev. Te tri vasi leže ob levem bregu združene Sovre. Na desnem bregu pa, ondih pod hribom ravno Suhi nasproti, je vas Hosta, ki ima šest hiš ter šteje 39 prebivalcev. Te so torej v ravnini ležeče vasi.

Vrniva se k Suhi. Zunaj vasi na polju stoji cerkev sv. Janeza Krst., pod njen zvon spadajo bližnje štiri vasi. Cerkev je jako zanimiva, ker ima gotski, presno slikani presbiterij. Na stropu med močnimi rebri so podobe Kristusa, angelov in evangelistov. Na stenah so v zgornjih vrstah apostoli, v spodnjih pa so podobe mučencev in devic itd. Tudi Marijino darovanje in obiskovanje je naslikano na vrhu stene. Menda se ne motim mnogo, če rečem, da je bila zvršena ta slikarija v l. 1530.—50. Cerkvina ladija je imela do l. 1893. lesen strop. Lansko leto pa je sedanji mestni župnik g. Ivan Tomažič tudi to cerkev v soglasju z gotskim presbiterijem tako vkusno prenovil in olepšal, da res bolje ni mogel. Ladija je dobila gotska okna in svod, kar je stalo do 1350 gld.

Cerkev ima tri lesene, prav lepe renesanške oltarje, katere je izdelal loški podobar in slikar Janez Jamšek in sicer veliki oltar l. 1672., jedni stranski l. 1652., drugi pa l. 1643.; prenovil pa je vse tri l. 1873. Janez Šubic, podobar škofje-loški.

V zvoniku, ki so ga sezidali l. 1747., glasé se lepo ubrani v slavo božjo trije zvonovi, katerih glasovi se jako malo ločijo od svetoduških in žabniških. Zvonove je ulil l. 1879. ljubljanski zvonar A. Samassa, vsi skupaj so težki nad 38 stotov.

Še jedno posebnost ima cerkev, namreč za velikim oltarjem na platno slikano visečo sliko, ki nam kaže, da je na Suhi dvakrat ogenj raz-

sajal in sicer, kakor napis govori, l. 1620. in l. 1754.¹⁾

Ako se peljeva od kolodvora proti mestu, je ta podružnica prav blizu ceste ob levi.

Na isti poti proti mestu je pod „Steinbirtom“ most čez Sušico, ki je 121 let star, kakor nam svedoči napis na njem²⁾.

Za vasjo Hosto nazaj gori proti mestu se razprostira hrib „Kucelj“, ki je deloma obdelan, deloma še porasen z drevjem. Na koncu tega je pa mal hribček porasen s smerečjem, med katerim se mično kaže cerkvica sv. Križa ali Kalvarija. Krog in krog hribčka je narejena zložna pot, ob kateri se lepo vrsté kapelice ali postaje križevega pota. Ta res lepi kraj, ki ga ljudstvo imenuje „Na hribcu“, je biser loške okolice. Za cerkvijo se razprostira breg tje na desno, ki se zove „sten“. Pod tem hribčkom leži vas Puštal, ki šteje 57 hiš ter ima 334 prebivalcev. Ondi je fidejkomisna grajščina g. barona Wolkensberga. Na tem mestu je stal nekdanj grajski hlev (Burgstall) loških posestnikov, in od tod je vas dobila ime. Tukaj so hiše večinoma še lesene ter s slamo krite.

Cerkev „na hribcu“ je zidana v renesanškem zlogu ter ima pod velikim oltarjem tudi kripto ali spodnjo cerkev s posebnim vhodom. V tej spodnji cerkvici, kateri pravijo ljudje „puščavica“, vidi dva dela, v vsakem je po jeden oltarček, kjer se večkrat mašuje. Presne slikarije, ki nam kažejo marsikaj iz trpljenja Gospodovega, delajo ta prostor prav vabljivo-prijazen. Zgornji del ali cerkev sama, ki je skoraj 14 m dolga in 7 m široka, ima štiri oltarje in sicer: veliki oltar sv. Križa, sv. Frančiška Ksaverija, sv. Dizme in sv. Kozme in Damijana. Cerkev ima od l. 1863. tudi zidan zvonik, iz katerega se prav vabljivo glasé trije zvonovi.

Zadnji del Puštala se imenuje Dobrava. Svet v obližju Puštala je jako močviren, in zato se

¹⁾ In A.: 1602. Am Oster Sontag Seint 7 Heiser In Dorff Zauchen Durch Feyers Brunst Das Erstmal In Aschen Geleget Worden. Den Letzten Aprill A.: 1754.: Haben Ebenfals Die Nemblichen 7 Heusser Das Andertemal Ein Gleiches Vnglückh Leiden Miessen. Zu Dem Ende ist auch Dise Taffel Obstehende Heilligen (Kristus, Marija in sv. Florijan) Zu Beschützung Fehrrn Unglückhs Zur Ehr Gottes Geopffert Worden.

²⁾ Da Der Hoch Wohl Gepohrne Herr Franz Freiherr Von Apfaltre Bei Der Römisch. Kay. Königl. Und Apost. Mayest. Wirklicher Comerer Kreis Hauptmann in Oper Crain Gewesen, Ist Dise Brücke Von Dem Hoch Wohl Gepohrnen Herrn Leopold Reichs Freiherrn Von Baumgarten Auf Deittenhoffen Und Maspach Als Strassen Commisario In Der First. Freysingischer Herrschaft Lack Im Jahr 1773. Errichtet Worden.

ondi nahajajo tudi žabe, katerih so nekdam mnogo lovili in prodajali. Od tod so nastale tudi zabavljice, s katerimi nagajivci radi dražijo Puštalce.

Omenjamo samo jedno o deklici Puštalki, v kateri se zna takole odrezati:

Ne hodi za mano,
Ne boš me dobil;
Sem tist'ga župana,
K'je žabe lovil.

Za Puštalom ob levi se razprostira dobro obdelani in na posamezne dele kakor kak kurnik predeljeni svet v bregu, ki mu zato tudi pravijo „Kurnik“. Zadnji del tega se zove Sleme. Od tod naprej pa je z gozdi porasen svet, do 659m visoko hribovje, „veliko hrastovje“ ali „velika hrasta“. In najbrže od njega je tudi dolina prejela svoje ime „Hrastnica“. V tej dolini takoj od Puštala dalje se prične polje, ki se imenuje „žovčiče“. Nekdaj so todi pasli in redili ovce v veliki množini. Za omenjenim hribovjem pa se 810m visoko v sinji zrak dviga Osolnik, na katerem stoji podružnica sorske župnije sv. Mohorja in Fortunata, apostolov slovenskih. Na tej gori, kamor ima sedaj slovensko planinsko društvo zaznamovano pot, stal je baje sv. Mohor in blagoslavljal Loko. Na koncu tega hribovja pa pod Kožuhovim hribom stoji tudi na griču cerkev sv. Barbare in pod njo vas istega imena. Od tod dalje se pa hribovje loško nekako polukrožno zavija tje proti Poljanam.

Vas sv. Barbara ima 34 na okoli raztresenih hiš ter šteje 171 prebivalcev. Od mestne fare je oddaljena pet četrt ure. Cerkev stoji na 631m visokem griču. Presbiterij je gotski, ladija renesanška z banjastim svodom. Zidana je bila prvotno kot kapelica l. 1448., polagoma pa je vzrasla do sedanje velikosti. Oltarje ima cerkev tri renesanške. Veliki sv. Barbare je iz l. 1682. ter prenovljen l. 1883. To delo, kakor tudi popravo stranskih cementovanih oltarjev sv. Valentina in sv. Notburge, zvršil je Marka Peternej iz Selc. Zvonove ima cerkev tri. Veliki je iz l. 1872., srednji iz l. 1711. mali pa iz l. 1692. Nenavaden za podružnico je tukaj kropilnik iz črnega marmelja iz l. 1672.

Hrastniška dolina je posebno v zimskem času jako nevarna, ker plazovi drče vanjo. Leta 1864. je plaz zasačil meseca svečana dva človeka ter ju tako globoko zasul, da so ju našli šele čez tri dni mrtva. Iskalo ju je več ljudij in še 20 vojakov.

Iz hrastniške doline čez Žovčiče navkreber ob desni je hrib „Pasjek“, in pod njim na levo je dolina „Močilnik“. Proti Bodovljam vidiva ob levi hribovje „Dašen“ ali po loškem izgovoru „dešn“, ki se končava na vrhu „s Planino“, 656m visokim hribovjem, v čegar vznožju stoji

cerkev in vas sv. Andreja na koncu v višini 622m. Ime ima najbrže od lege. Vas sv. Andreja ima 23 hiš ter šteje 88 prebivalcev.

Cerkev sv. Andreja je prav prijazna. Ima gotski presbiterij, pa renesanško, leta 1831. obokano ladijo. Oltarje ima cerkev tri. Veliki iz l. 1773. prav preprosto delo, posvečen je sv. Andreju. Vse drugo delo sta pa stranska oltarja. Prav umetno izrezljano lepo renesanško delo sta oba. Jeden je posvečen Kristusovemu vnebohodu ter je bil narejen l. 1696., drugi pa je iz l. 1675. ter posvečen Materi Božji.

Posebna zanimivost pa je v zvoniku 364 let stari zvon z gotskim napisom:

*Gott helf uns aus aller not un Maria Andre!*¹⁾

Srednji zvon je iz l. 1794., veliki pa iz l. 1883.

Ljudje pripovedujejo, da je bila tukaj božja pot in da so se godili čudeži. O milostih, katere so prejeli verniki tukaj, pričajo še nekatere votivne slike v lopi, ki so se ohranile iz l. 1653., 1666., in 1677. Ta podružnica je torej jako stara.

Od sv. Andreja, kamor je dobro uro hoda od mesta, drži pot vedno više in više v hribe, dokler ne prideva čez pol ure na jako strmi hrib sv. Ožbolta, 861m nad morsko višino. Prišedši na vrh hriba moraš se vzradostiti hoté ali nehoté, ako tudi si bil preje žalosten. Razgled na vse strani je tako divno krasan, da ti srce vskipi in zakličeš: „Velik si, o Stvarnik moj!“ Proti severu zreš v ravnini gorenjsko stran, tje do kameniških planin, kakor velikansko morje pred seboj. Proti jugu gledaš pograjsko in črnovrško gorovje; proti zapadu pa stoji pred teboj poljanski goli Blegaš in javorski Mladi- in Stari-vrh. In nad vsemi temi sem čez pa te gleda in pozdravlja orjak Kranjske, sivi Triglav. Zares, lahko zakličeš na tem kraju:

Prid' vrh planin,
Nižave sin!

Tukaj, tako govori stara legenda, kjer sedaj stoji cerkev sv. Ožbolta, bil je nekdam poganski tempelj, v katerem so častili nekega malika. Ko pa se je ljudstvo pokristijanilo, prekopicnili so malika doli po hribu, tempelj pa so izpremenili v krščansko cerkev. Kmalu je nastala božja pot. Od vseh krajev so hodili ljudje častit in pomoči prosit sv. Ožbolta na ta hrib. Ker se je vedno zbiralo tu mnogo ljudstva, pričeli so se tudi semnji posebno za živino. Kakor pa se na božjih potih rada pripeti kaka nerodnost, tako se je zgodila tudi tukaj. Na semenj so prišli tudi godci in piskači sem od Črnega-vrha s klarinetom, harmoniko in basom. Ples se prične kar pod milim nebom. Nekoč se pa par plesalcev tako spozabi, da še med sv. mašo

¹⁾ Bog nam pomoži iz vsake sile in Marija, Andrej.

ni odjenjal od plesú, četudi so ga opominjali.
Pa glejte, kaj se zgodi? Ko mašnik povzdigne

sv. Rešnje Telo, strese se zemlja in odpre ter požre
plesalca in godce, da je bilo vse romarje groza.

Molitev v sili. (Narisal Ant. Gvaiz.)

In še dandanes pravijo, da se ne dá popolnoma
zasuti ona jama, kjer se je to zgodilo. Ako jo
zadelajo, pa se zopet ondi poniža zemlja, da

ostane večni spomin očitne kazni božje. Takrat
je ondi nehala božja pot, nehali pa so tudi semnji.
— Poglejva cerkev, ki je zanimiva zato, ker je

polagoma naraščala. Najstarejši je gotski presbiterij, ki je bil l. 1527. sezidan kot mala kapelica. L. 1534. pa so ga slikali presno, kar je še dobro ohranjeno. K temu presbiteriju pa je l. 1644. prirasla zidana ladija z lesenim ravnim stropom. Takrat so tudi pokvarili gotska okna v presbiteriju. Leta 1849. pa so ladijo obokali. L. 1885. je dobila cerkev nov tlak iz belih in črnih cementnih plošč iz Pittelove tvornice na Dunaju. Cerkev pa je jako vlažna, četudi je na zračnem kraju. Oltarje ima cerkev tri v renesanškem zlogu poznejše dobe. V zvoniku, ki je bil zgrajen šele v začetku sedanjega veka tak, kakor je sedaj, pojó štirje lepo ubrani zvonovi ljubljanskega zvonarja.

Vas sv. Ožbolta je jako raztresena ter se deli na dva dela: sv. Ožbolt in Fojke. Ima 38 hiš ter šteje 281 prebivalcev. Ime „Fojke“ je pokvarjeno iz imena: „Hojke“. Tako so pisali še v 17. stoletju, in to je pravilno, ker ondi so obilno rasle hojke. Ta vas leži že bolj proti hrastniški dolini.

Od sv. Ožbolta dalje se pa hribovje nekako v polukrogu zavije proti Poljanskemu. Zadej, ondi ob desni, je 880 m visoki Kopačnik. Za njim pa je dolina „Rožna“, ki ima ime od nekdanj ondi stoječega gradiča „Rosisen“. ¹⁾ Dalje ob desni se razprostira pogorje „Valterskega vrha“ nad 900 m visoko. Pod tem sèm nazaj proti poljanski dolini pa je hrib „Rogel“ in „Polhovec“, kjer je grob nekega Turčina: umrl je ondi takrat, ko so po Kranjskem plenili. Ljudstvo vé o tem še marsikaj. V tej okolici je vas Stanišče, ki ima devet hiš ter šteje 48 prebivalcev. Sèm spada tudi kraj „Zavrhom“, kjer je rojstvena hiša sedanjega starološkega dekana msgr. Mateja Kožuha. Na desno stran od Stanišča je pa vas sv. Filipa in Jakopa v hribih, ki šteje osem hiš in ima 37 prebivalcev. Ta kraj v višini 691 m se imenuje tudi „Valterski vrh“. Ta mestna podružnica je izmed najbolj oddaljenih in najtežavnejših v župniji. Tri ure hoda se potrebuje še posebno v slabem vremenu do nje.

Ondotna cerkev je preprosta in zapuščena. Presbiterij je gotski z močnimi rebri. Ladija je bila leta 1708. prizidana z lesenim stropom, l. 1856. pa obokana. Oltarje ima tri lesene renesanške: veliki je iz l. 1710., stranskih jeden iz l. 1645. drugi pa iz l. 1838.

¹⁾ Glej Zahn: C. d. A. Fr. I. n. 38.

V zvoniku so trije zvonovi, ki vsi skupaj tehtajo okoli 20 stotov ter so iz teh let: veliki iz l. 1708., srednji iz l. 1722. mali pa iz l. 1858. Leta 1858. so napravili tudi novi stol za zvonove. — Vsi kraji te okolice so jako solnčni in, če tudi hriboviti, vendar prijazni. Prebivalci so zdravi, trdni, močni ljudje, veseli in zadovoljni. Pač lahko zakličejo vsem drugim sosedom s pesnikom rekoč:

Naj drugi okoli po sveti
Si iščejo slave, blagá;
Jaz hočem na gori živeti,
Tu sreča, tu mir je doma!

S. Gregorčič.

Glavna reka mestne župnije je Poljanščica ali poljanska Sovra, ki teče po poljanski dolini v Loko, kjer se druží, kakor rečeno, s Selščico. Tudi ta je ob deževju silovita ter napravlja mnogo škode po polju in travnikih. Okolu l. 1870. je bila tolika, da je v Viršku vse preplavila in malone tekla v mestu po spodnjem trgu. Pred kakimi devetimi leti je bila zopet nenavadno velika ter pobrala po dolini svinjake in živali in druge take stvari, kar je dosegla. Voda sama na sebi je pa slaba, mehka in nima zdravilne moči, kakor Selščica.

Njeni pritoki so na svetu loške župnije ti-le in sicer na levem bregu: Roglanov potok in še več drugih malih pritokov v Logu. Sopotniška grapa iz Sopotnice in od sv. Florijana se druží v Šefartu s Sovro; Pahovčev potok izpod sv. Lovrenca in Gabrovega priteče v Zmincu ali bolje Podpulferco v Sovro. Na desnem bregu pa prišumi v Logu v Sovro Sovpat in še več manjših potočičev, kakor v Brodih in drugod; Podéljska grapa ¹⁾ priteče kot Bukov potok izpod Stanišča ter se v Bodovljah izliva v Sovro; Hrastnica priteče deloma izpod Utošca kot Žerovnica, deloma pa izpod Osolnika in od drugod in je včasih jako nevarna, izliva se na Dobravi pri Puštalu v Sovro. — Sovra in njeni pritoki gonijo več manjših in večjih mlinov, žag in v mestu tudi fužine. Poletu v njej kar mrgoli vse polno malih kopačočih se poniglavcev, ker je mnogo gorkejša od Selščice.

(Dalje.)

¹⁾ Po tej grapi drži pot na Črni vrh. Na koncu grape se gre navkreber skozi gozd „Mlaka“, ki je bil nekdanj cesarski, dalje črez „Preval“ in potem nekako po ravnem dalje po peščeni poti v Črni vrh.

Poncij Pilat, oskrbnik Judeje in sodnik Jezusa, Izveličarja sveta.

(Zgodovinska studija. — Spisal dr. Jos. Lésar.)

„Trpel pod Poncijem Pilatom“, izgovarjamo kratko v veri in se spominjamo s temi besedami onega moža, ki je obsodil našega Gospoda v trpljenje in smrt.

Nedolžno dete, ki je komaj dobro začelo umevati, ki se je naučilo prvih molitvic, izgovarja z imenom Gospoda našega tudi že ime Poncija Pilata. Morda nobenega nevernika ime ni kristijanom bolj znano nego ime najnesrečnejšega diplomata in najkrivičnejšega sodnika, rimskega oskrbnika v Judeji za Kristusove dôle. Dasi pa je znano celemu krščanskemu svetu ime Pilatovo, vendar jih je le malo, ki bi kaj več vedeli o osebi tega tako glasovitega moža. Zato ne dvomim, da ustrežem veliki večini dragih čitateljev „Dom in Svet“-a, če jim ob kratkem pojasnim, kdo je bil Poncij Pilat, kakšno je bilo njegovo delovanje in kakšno plačilo je dosegel za svoje ravnanje. Sodim, da jih bode ta spis kolikor toliko tudi potrdil v krščanskem prepričanju, ali vsaj spomnil hudega trpljenja in izveličalne smrti Jezusove.

* * *

Poncij Pilat (Pontius Pilatus) je bil oskrbnik Judeje ob času Gospodove smrti.

Kralj Herod Vélíki je bil razdelil kraljestvo svoje med tri sinove: Arhelaja, Heroda Antipa in Filipa. Arhelaj je vladal v Judeji, Samariji in Idumeji z naslovom ljudskega vladarja (ἐθνάρχης Volksfürst), Herod Antipa v Galileji in Pereji z naslovom četrtnika ali četrtnega kneza (τετράρχης, Vierfürst, Viertelfürst), in Filip v Itureji z istim naslovom. — A že deseto leto vlade svoje, l. 6. krščanske dôle, je bil Arhelaj po rimskem cesarju Avgustu odstavljen in poslan v pregnanstvo v Vienno v Galiji, sedanji Vienne na južnem Francoskem.

Dežela njegova, t. j. Judeja, Samarija in Idumeja, je prišla pod neposrednjo rimsko vlado. Združila se je namreč s Sirijo, kjer so gospodovali cesarski namestniki. Razven teh namestnikov pa sta dobili Judeja in Samarija še posebne gospodarje, oskrbnike ali prokuratorje (procurator, ἐπίτροπος, Landpfleger) imenovane. Bili so navadno obubožani rimski vitezi ali drugi nižji plemenitaši, katerim se je tako ponudila prilika, pridobiti si zaslug, stanu primernih častij in imetja. Sirskim namestnikom so bili oskrbniki podložni le toliko, da so oni imeli pravico in dolžnost ukreniti kaj potrebnega tedaj,

kadar ti niso izpolnili svoje dolžnosti, ali v kaki sili, ko si oskrbniki niso znali ali mogli pomagati sami. Stolovali so oskrbniki v Cezareji Palestinski, ob srednjem morju ležeči, nekdanjem Stratonovem stolpu; k imenitnim judovskim praznikom pa so prihajali v Jeruzalem, kjer so se zbirale velikanske množice ljudij, da so takoj v kali lahko zatrli slučajne nemire in hitro odpravili kakšne nerednosti ter da so zvrševali sodno oblast.

Od l. 6.—41. je imela samo Judeja, Samarija in Idumeja rimske oskrbnike, ker sta v drugih delih svete dežele še vladala Herodova sinova Herod Antipa do leta 39. in Filip do l. 41. po Kr. Od leta 44. do začetka rimsko-judovske vojske, t. j. do l. 66., pa so rimski oskrbniki upravljali vso sveto deželo.

Oskrbniki prve dôle so bili Koponij (Copponius) od leta 6. do 9.; Marko Ambivij (Marcus Ambivius) od l. 9. do 12.; Anij Ruf (Annius Rufus) od l. 12. do 15.; Valerij Grat (Valerius Gratus) od leta 15. do 26.; Poncij Pilat (Pontius Pilatus) od l. 26. do 37.

Trdnih poročil o domovini in družini Poncija Pilata sicer nimamo, po imenu njegovem pa smemo trditi, da je bil iz starega samniškega rodú, kateremu se je porodilo več rimskih senatorjev in ljudskih tribunov. Poznan je L. Poncij Akvila, prijatelj Ciceronov in zarotnik med morilci Cezarjevimi.¹⁾ Tudi rojstvenega leta njegovega ni moči natančno določiti.

Kot rimski vitez se je posvetil vojaškemu stanu. Služboval je v zadovoljstvo predstojnikov. Predno je šel za oskrbnika v Judejo, oženil se je s Klavdijo Prokulo (Proklo), ki je bila plemenitega rimskega rodú. Kakor mnoge druge plemenite gospe v tistih časih, zanimala se je tudi Klavdija Prokula za judovsko vero in narodne šege izvoljenega ljudstva. Pozneje je postala baje kristijana in živela jako pobožno. Nezedinjena grška cerkev jo prišteva celó svetnicam in praznuje njen spomin dné 27. vinotoka.

Ko je Poncij Pilat nekako sredi l. 26. po Kr. po ukazu cesarja Tiberija (l. 14. do 37. po Kr.)

¹⁾ Kar moremo gledé na dom in rod Poncija Pilata gotovega trditi, označil je ob kratkem Calmet v slovarju (Dictionarium historicum, Venetis, 1726, II., pag. 165) tako-le: „Pontius Pilatus, cujus genus et patria latent, quamvis Romanus vel saltem Italus vulgo credatur“, t. j. Poncij Pilat, čegar rod in domovina sta nam neznana, če tudi v obče verujejo, da je bil Rimljan ali vsaj Italec.

nadomestil Valerija Grata, ni došel naravnost v Jeruzalem, slavno mesto Davidovo, ampak v krasno Cezarejo Palestinsko, ki je bila pozidana na nekem zemskem stegnu sredozemskega morja. Prej je stal na tem kraju stolp ali grad nekega Grka Stratona. Ta kraj je bil izpremenil kralj Herod Vel. z ogromnimi stroški v luko ali ladijestajo ter jo imenoval na čast rimskemu cesarju Avgustu — Cezarejo, cesarsko mesto. Hotel pa je kmalu tudi Jeruzalemčanom javiti, da je prišel v deželo nov gospodar. Pa kako?

Prejšnji oskrbniki so ostro pazili, da njih vojaki niso prestopali jeruzalemskega obzidja z bojnimi znamenji, na katerih je bila cesarjeva podoba, ker bi bili s tem žalili judovsko vero. Judom je bilo namreč prepovedano imeti podobe, da bi se lože obvarovali malikovalstva. (Prim. V. Mojzesovo knj. 4, 15 nasl.) Zato so jih za rimskih časov v oči bôdile cesarske podobe na denarjih in bojnih znamenjih. Cesarskih podob na denarjih se niso mogli ubraniti (Mat. 22, 20; Mark. 12, 16; Luk. 20, 24), ker se srebrni in zlati denarji niso kovali v Judeji. Bakreni denarji pa, ki so se kovali v Judeji, niso imeli tudi za časa rimske vlade in Herodijancev nobene človeške podobe, ampak le cesarjev napis in prav nič izpodtakljiva znamenja. Iz istega vzroka so bili Judje tudi proti bojnim znamenjem s cesarjevo podobo in dosedanji vojvode in oskrbniki so skrbeli, da tudi v tem obziru niso žalili Judov. Rabili so namreč pri svojih četah le bojna znamenja brez podob. Pilat pa je ukazal posadki, v Jeruzalem namenjeni, naj pride v mesto po noči z bojnimi znamenji, na katerih je bila pritrjena v podobi medaljona cesarjeva podoba. Ko je bilo ljudstvo to zvedelo, drlo je v velikih gručah nad Pilata v Cezarejo ter kleče od njega zahtevalo glasnim krikom pet dnij in pet nočij, naj odstrani pohujšanje. Šesti dan ukaže Pilat užaljenim Judom, naj se zberó v tekališču, kamor je bil postavljen tudi jeden oddelek vojakov. Ko Judje tudi tu ponavljajo svojo prošnjo, oziroma pritožbo, ukaže vojakom, naj jih obkrožijo z golimi meči. Potem jim pa zapreti: „Če ne sprejmete v mesto cesarjevih podob, dam vas vse pomoriti.“ Ali Judje ostanejo stanovitni: razgalijo vratove in pleča ter izjavijo, da hočejo rajši umreti, nego privoliti, da se skruni njih vera. Take stanovitosti se Pilat ustraši in takoj sporoči jeruzalemskim vojakom, naj iz mesta spravijo izpodtakljiva bojna znamenja.

Judovski veljaki so se na to sicer mirnim potem razšli, ali njih verska in narodna čast je bila globoko užaljena, in občutljiva srca niso mogla takoj pozabiti tega razžaljenja.

* * *

Jedna napaka ne zmodri človeka, pravi pregovor. Tudi Pilata še ni zmodril poučljivi dogodek v Cezareji. Storil je nekaj, kar je bilo še bolj nepremišljeno, dasi nam dogodek jasno priča, kako bistro oko je imel kot vojskovodja in kakšne dušne zmožnosti za velika podjetja. Jel je namreč graditi jeruzalemski vodovod. Ni sicer dognano, kateri vodovod misli Jožef Flavij, ki nam opisuje dogodek: ali oni od Salomonovih ribnjakov južno od Betlehema, ali vodovod iz potoka Bela do Jeruzalema. Ta potok se izliva v morje na desni strani od Karmela. Iz peska, katerega so dobivali v njegovi strugi, napravili so neki Feničani prvo steklo. Brez dvoma je bil to velikansk in ob jednem duhovit načrt. Kaj pa je Pilat ž njim namerjal? Gotovo je hotel Jeruzalem oskrbeti z dobro pitno vodo? Kaj še! V Jeruzalemu je bilo tistikrat dovolj vode. V znak te obilnosti in v zahvalo do Jehove je duhovnik v praznik šotorjev nesel v slovesni procesiji v zlati ponvi iz vrelca Siloe zajete vode v tempelj na Moriji ter jo razlil ob robu žgavnega oltarja. Drugi nagibi so morali biti odločilni za tako dragoceno podjetje. Morda je spoznal Pilat iz onega prej opisanega pretenja v Cezareji, kaj bi se mu utegnilo primeriti kdaj v Jeruzalemu. Strabon spričuje, da je bil Jeruzalem in posebej trdnjava dovolj preskrbljena z vodo, da bi je pa utegnilo nedostajati v kakšni vojski oblegovalcem. Po tem lahko umevamo, kaj je bil namerjal Pilat. Tudi Judje so kmalu umeli, in oskrbnik je tudi dobro vedel, da se bodo judovski veljaki temu podjetju upirali z vsemi močmi. Judje so iz početka sicer molčali in le tiho pa nezaupno ogledovali pričeto delo. Ko pa je hotel Pilat stroške tega vodovoda plačevati z bogatim tempeljskim zakladom, torej z Bogu darovanim, svetim denarjem, tedaj so se mu uprli javno. Ko je bil namreč nekoč prišel v Jeruzalem, obkroži ga kričeča in pritožujoča se množica. A zvedel je bil za nameravani upor že prej. Zato je bil ukazal vojakom, naj se preoblečeni v meščansko obleko s poleni in palicami pod dolgo, do tal segajočo obleko, pomešajo med razburjeno množico, ki je bila prišla pritoževat se pred Pilatovo stanovanje. Orožje je bil vojakom prepovedal zato, da jih ljudstvo ni spoznalo. Iz početka je množica kričé tožila in prosila, naj ne trosi svetega denarja v posvetne namene. Ko pa je začela Pilatu zabavljati in ga sramotiti, dá poslušnim vojakom dogovorjeno znamenje. Preoblečeni vojaki so izvlekli izpod obleke skrita polena in kole ter neusmiljeno udrihali po razburjeni množici. Veliko Judov so tako pobili. Upor proti vodovodu, ali bolje proti plačevanju troškov za vodovod iz svetega denarja tempeljskega, je sicer ponehal,

zato pa se je tembolj povečalo sovraštvo Judov proti Pilatu. In ni čuda, zakaj to ravnanje je bilo prav tako nemodro, kakor sovražno ljudstvu in njegovi veri. Vsak drug rimski uradnik na Pilatovem mestu bi se bil skrbno varoval, dotikati se svetega, božjega, t. j. Bogu darovanega denarja.

* * *

Že iz teh dveh dogodkov lahko sklepamo, da so bili Judje jako nezadovoljni s Pilatovim oskrbništvom. Nezadovoljnost se je pogostokrat javljala v nemirih, iz katerih se je polagoma izcimila rimsko-judovska vojska.¹⁾ Ta nezado-

¹⁾ Sovraštvo Judov zoper Rimljane je bilo tako staro, kakor rimska nadvlada nad njimi, namreč od l. 63. pr. Kr., ko je bil Pompej premagal Aristobula II., zasedel Jeruzalem in tempelj ter naložil Judom davek. Menili so namreč, da se ljudstvu Jehovinemu ne spodobi, da bi ga vladala kakšna ptuja oblast. („Μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν Θεὸν ὑπειληφόσιν.“ Jos. Flav. Ant. XVIII, 1, 6. — Prim. Jan. 8, 33.) Zato so tudi menili, da jim ni dovo-

ljnost se je sedaj kazala očitneje, to pa zato, ker so se bili Judje, svesti si nekdanje veličine, v tem času prepričali, da se njih narodna samostojnost bliža poginu. Drugi vzrok je pa bila drzna silovitost Pilatova. Kot rojen in vzgojen Rimljan ni imel potrebnega razuma za judovsko vero, šege, njih mišljenje in teženje. Poznal je sicer judovski značaj, njih zvitost in neprijaznost do bližnjika, zlasti inorodca; ni pa umeval njih vere, njih postav, pa tudi ne njih političnega mišljenja in hotenja, kar bi mu bilo kot političnemu uradniku neizogibno potrebno. Ta nedostatek pa je hotel nadomestiti z nepopisljivo svojevoljnostjo. Značilno za njegovo svojevoljnost in svojeglavnost je tudi ono evangelijsko: „Ἄ γραφα, γραφα! „Kar sem pisal, sem pisal!“ (Jan. 19, 22.) (Konec.)

ljeno plačevati davka cesarju, o čemer se prepričamo tudi iz znanega vprašanja: „Ali se sme davek dajati cesarju ali ne?“ (Mat. 22, 17.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe svetega Mohorja.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal M. Cilenšek, prof. na deželni gimnaziji v Ptui. Izdala in založila Družba svetega Mohorja v Celovcu. II. snopič. 8°. Str. 129—288. — Lani je podal cenjeni pisatelj prvi snopič te slovenskemu narodu prepotrebne knjige, letos daje drugega. V tem snopiču nadaljuje opis posameznih rastlin, škodljivih človeku in domači živini. „Dom in Svet“ je pohvalil prvi snopič, tudi drugi je vreden, da ga priporočamo. Opis posameznih rastlinskih vrst je pravilen, semtertje celó strogo znanstven. Razkladanje in pojasnjevanje je mično. G. pisatelj se je trudil za zanimivost in vpletel marsikatero drobnost, ki kratkočasi bralca. Jezik je dober, gladek brez umetnega zavijanja. Razna imena posameznih rastlin nam bodo vrlo služila, da obogatimo rastlinsko nazivalo. Opisovanje rastlin nam pojasnjujejo večinoma primerne slike.

Raznovrstno in zanimivo tvarino čitajo s posebnim veseljem zlasti oni, ki želé širiti si duševno obzorje in množiti znanje o povsem zanimivi prirodi. Gledé na vsebino bi se utegnili zaslediti pač nekaj nedostatkov; ali ti ne morejo knjigi omajati pripoznane veljave. Omenimo naj le, da je g. pisatelj prezrl več škodljivih rastlin, s katerimi se zdravi kranjski in goriški Slovenec n. pr.: metlika, zlati klobuk, tičji dresen, itd. Škodljive učinke nekaterih rastlin slika pisatelj s pretemnimi barvami, n. pr. bukev. Srednja pot je tudi tukaj najboljša. Poleg drugih stvari nam ni vseč priporočani pri-

pomoček zoper davico na strani 261. Znano je, da treba karbolovo kislino rabiti prav previdno, zlasti pri otroku, ki ima še rahlo, jako občutljivo kožico. Karbolova kislina vpliva tu naravnost škodljivo, bodisi mati pri nasvetovanem delu še tako izurjena. Kar utegne rabiti uspešno spreten zdravnik, to je v roki prestrašene matere — meč brušen na dve strani. Znani so nam premnogi slučajji škodljivih nasledkov prezgodnjega lečenja bolezni v grlu s karbolovo kislino. Obče znani zdravniki priporočajo za izpiranje vnetega grla mešanico jedne tretjine vinskega cveta in dveh tretjin čiste vode. Ta zdravstveni pripomoček vsaj ne oškoduje nežnih organov.

X. Y.

Knjige „Matice Slovenske“ za leto 1893.

Letopis Matice Slovenske za leto 1893. Uredil Anton Bartel. Založila in izdala Matica Slovenska. V Ljubljani. Natisnila „Narodna Tiskarna“. 1893. Str. 306. Cena 1 gld. — Letošnji „Letopis“ nam prinaša pet spisov kaj raznovrstne vsebine. „Iz narodne zakladnice“. Nabral po Beli Krajini Janko Barle. Nabiralec tega narodnega blaga nam je že znan kot marljiv pisatelj. S to razpravo je vstopil v kolo onih môž, ki so se trudili, da bi dvignili iz teme narodno besedišče in je oteli pozabljivosti. Znane so zbirke Jak. Volčiča, Frana Erjavca, dr. Štreklja, Iv. Šašlja, in dr. Janko Barle se jim pridružuje kot vreden drug. Spis se deli v štiri razdelke in sicer: I. Besede (str. 1—43). II. Lastna imena domače živine (43—48). III. Pregovori (48—52). IV. Reki (52—57). Ko prebiramo to zbirko, prepričujemo se, da je res, kar trdi na-

biralec v uvodu: „Bela Krajina se lehkó ponosi, da ima še dobro ohranjeno národno življenje in običaje, a baš to, kar bodem sedáj priobčil, svedoči, da je tudi jezik njen bogat in nepokvarjen, vsaj menj kakor drugó.“ Nekatere besede so nam že znane, posebno, kar izhaja Wolfov slovar. To pa zbirki ne krati vrednosti, saj se le prepričujemo, da se iste besede rabijo skoro po vsem Slovenskem, da se isto pripoveduje na Krasu, kar ob Kolpi. Zbiralec ne našteva posameznih besed suhoparno po vrsti, ampak je pridejal pripomnje in razlage, ki pričajo o izredni marljivosti, in dogodbe, ki delajo spis mičen. Res mil je napev na strani 5. Kar se pripoveduje o grkinjah (str. 10), pripoveduje narod drugod o ajdovskih deklicah (n. pr. v Litiji). Mikavno je brati o narodnih igrah, vražah, bajeslovnih stvaréh in o zvezdah (str. 38). Kar je nabiralcu prerokovala ženica (str. 57): „Vas več ne bo kost pri kosti, ko bodejo vaše besede šle po svetu“, upamo, da se izpolni. — „Ivan Lenkovič“. Spisal Ivan Steklasa. (str. 58—110.) Neutrudni sestavljalec življenjepisov onih borilcev, ki so se proslavili v turških bojih, slika nam tu Ivana Lenkoviča, čegar slava se je razširjala več ko 30 let v slov. in hrvaški krajini. Že l. 1529. ga nahajamo pri prvem obleganju Dunajskega mesta, potem ga srečujemo kot stotnikovega namestnika v Bihaču, kot stotnika Uskokov v Žumberku (1537), pozneje kot zapovednika v Senju in Primorju. L. 1547. ga je cesar Ferdinand imenoval za tretjega zapovednika vseh čet na hrvaški krajini, kjer si je pridobil mnogo zaslug, da so ostali Uskoki zvesti Avstrijanom. L. 1567. ga je imenoval cesar Maksimilijan II. za glavnega zapovednika vseh čet na turški meji. Le dve leti se mu je še svetilo ime, ker je že l. 1659. umrl. Pokopali so ga v frančiškanski cerkvi v Novem mestu. — V tem spisu ne spremljamo samo Lenkoviča pri njegovih junaških činih, ampak pisatelj nam razgrinja vso zgodovino turških bojev v krajini za njegove dobe. Zanimivo je posebno za nas, kako so se naselili Uskoki po naših krajih. Spis je jako natančen in poučen, a utrudljiv, ker je le preveč imen in števil. Jezik uhaja včasih čez mejo, n. pr. ne govorimo: „sile vložiti“, ampak sile napeti; tudi se ne „zadržujemo v“ ampak bivamo, stanujemo. Trpne oblike ne ljubimo: Lenkoviču je bilo sporočeno po vohunih, zakaj ne: Lenk. so sporočili vohuni? Zrinski se sklanja kot pridevnik, torej Zrinskega in ne Zrinskija ali celo Zrinskijevi (str. 88). — A. Raič: „Južno-avstrijske dežele za prvih let vladanja Leopolda I.“ Ta spis zopet govori o turških bojih. Pozorišče je drugo, namreč Ogersko; tudi v času smo se pomaknili za sto let naprej. Pisatelj nam riše žalostne dogodke na Erdeljskem in Ogerskem, napredujočo silo ošabnih Turkov, zlasti sposobnega velikega vezirja Ahmeda Köprilija, čudno vedenje državnih ministrov, ki so preprečili mnogo

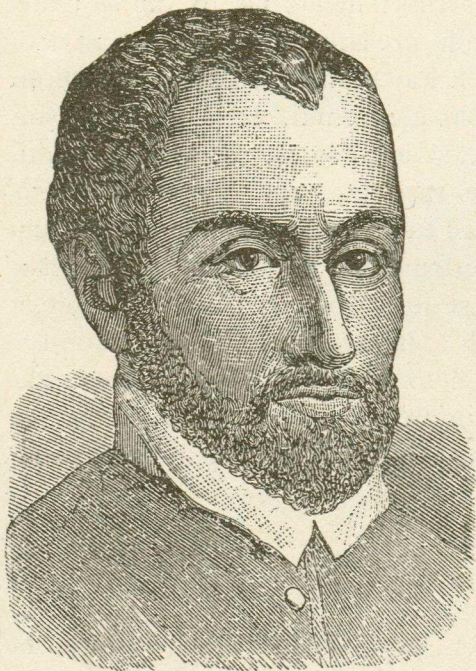
ugodnih vojnih podjetij, neјedinost vojev in škodoželjnost glavnega poveljnika Montecuculija nasproti junaškim borilcem n. pr. Miklošu Zrinskemu. Z neugodnimi vojnimi uspehi l. 1664. na jugu in s srečnimi na severu končuje pisatelj za letos svojo razpravo. Spis je zanimiv. Pisatelj se trudi pisati lepo slovenščino. Na str. 119 beri: 39 letni mož namesto 39 leten; na str. 155 beri: sklep za neveljaven smatrali ne pa: za neveljavnega; na str. 153 Mazarin namesto Mazarini. Na isti strani trdi pisatelj, da je umrl J. Vajkart Turjaški v Ljubljani. Parapat (Letopis M. Sl. l. 1874. str. 91) in Dimitz (Gesch. Kr. VIII. 24) pišeta, da je umrl v Žužemberku. Vsi se vjemajo, da je pokopan v Ljubljani. — „Pijanost in blaznost“. Spisal Franc Göstl. (164—172.) Žalostni so nasledki pijančevanja za posameznika, za njegovo družino in za ves narod. Najhujša posledica za pijanca samega pa je blaznost. Pijančevanje provzročuje več vrst blaznosti: delirium tremens, melanholijo, manijo in pijansko blaznost z idejo proganjanja. Te žalostne vrste duševnih bolezni nam opisuje pisatelj živo in potrjuje resnico posameznih trditev z jako zanimivimi vzgledi, katere je posnel večinoma iz Krafft-Ebingove knjige: Lehrbuch der Psychiatrie, ki mu je rabila tudi kot glavni vir te razprave. — Pišimo: Mati Božja namesto mati božja (str. 170); v prof. Krafft-Ebinga kliniki, ne pa v prof. Krafft-Ebingovi kliniki (str. 168). Enklitika stoji v glavnem stavku pred glagolom, torej ne: — bil je slaboten (str. 167), — bil je zmeden (169), ampak: — je bil slaboten, vtisek ne pa vtis (168). Ločiti moramo dovršnike od nedovršnikov. Na str. 165: Nezmernost povzroči blaznost, kar se mora glasiti: povzroča blaznost. Na isti strani: da pritrdimo onim, ki so nazvali, namesto pravilnega: da pritrjujemo onim itd. — „Gorenjska kotlina in ljubljanski vodovod“. Spisal Ivan Šubic. (173—219.) Marsikateri čitatelj bo naslov prečital in spis odložil, meneč, da je suhoparen. A čim dalje bo bral, tem bolj ga bo zanimalo opisovanje te za ljubljanski vodovod tako zanimive kotline. Gorenjska ravnina je slična ogromni latvici. Njeno površje pokriva 630 km². Po tej veliki latvici teče dokaj vodà, posebno pa Sava, ki vsprejema več pritokov. Vsa gorenjska latvica je nasičena z vodo, ki se v podobi ogromne podzemne reke počasi premika navzdol proti južnemu koncu kotline, ki ima svoj odtočni vir v globoki dragi pri Studencu pod Ljubljano. Pomikanje izpodtalne vode se vrši zaradi mnogih zaprek počasi. Zaradi tega je vsa latvica do gotove višine nasičena z močo in se nikdar ne iznebi svoje izpodtalne vode. Zaradi ljubljanskega vodovoda so veččaki proučili posebno natanko južni del kotline. Prepričali so se, da je vodna gladina podzemskega veletoka čisto nezavisna od gladine savske. Zemljemerec O. Smerekar je preračunal množino izpodtalne vode v Mannheimu in dobil, da preteče skozi 100 m dolg

prerez, če je naplavina 30 m debela, 19 litrov vode v jedni sekundi. V naši kotlini je množina še večja, torej ogromna in ne more nikdar usahnuti. Tudi kakovost vode je izredno dobra. Naposled omenja pisatelj, zakaj je mestno zastopništvo dalo napeljati vodo iz gozdiča pod Klečami. Ne manj zanimiv in poučen je drugi del te razprave, kjer nam pisatelj razlaga dobavo vode in posamične naprave, in končuje, da se je iz teh vrstic vsakdo „lahko uveril, koliko je bilo treba zastaviti duševnih in telesnih sil, predno je pritekla prva kapljica iz globočine Ljubljanskega Polja v kranjsko stolico. Geologija in kemija, tehnična vednost in obrtniška

znanost so tekmovala v izumljenji solidnega temelja, na katerem sloni to velikansko podjetje. A kar je znanost našla teoretiškim pôtem, to se je krasno obistinilo v praksi!“ Navêdli smo nalašč nekoliko stavkov iz te razprave, da se vsakdo lahko prepriča o njeni zanimivosti. Jezik je gibek in čist. — Konec Letopisa M. Sl. je navaden. „Bibliografiji slovenski“ l. 1892. sledi poročilo o delovanju M. Sl. in imenik udov. Imovina znaša 56.111 gld. 11 kr. Društvenikov je 2360, torej 160 več nego lani. Priložena so še: Pravila „M. Sl.“ v Ljubljani, sprejeta 7. rožnika 1893. V. S.

U m e t n o s t.

Palestrina v cerkveni glasbi.

Ko smo si ogledali v poslednji številki življenje velikega glasbenika, pomislimo danes njegov pomen v zgodovini cerkvene glasbe!

Korál (to je petje v koru) se imenuje tisto petje, katero se je začelo in je zraslo že v prvi dôbi kiščanstva. Sv. Atanazij in sv. Ambrož (v 4. stoletju) imata velike zasluge,

da se je to petje popolnoma utrdilo in razširilo. Zlasti sv. Ambrož je v tem oziru postavil temelj, na katerem so drugi zidali dalje. Papež Gregorij Veliki (590—604) je zbral in pomnožil te napeve in jih uvêdel v celi katoliški cerkvi; ukazal je, da se pojó pri službi božji. Zato se imenuje tudi gregorijanski koral. Prepis teh napevov je dal celó z verigo prikleniti na oltar svetega Petra, hoteč s tem pokazati, da je to petje nerazdružljivo od službe božje.

Vendar tako ni ostalo. Iz jednoglasnega petja je polagoma nastalo večglasno petje. Nizozemska glasbena šola (glavni zastopniki tedanje dôbe so Dufay, Ockenheim, Josquin de Prés) je posebno gojila to glasbo. Res je bil to velik napredek v glasbi, vendar cerkev je imela od njega več škode nego dobička. Glasba je postala samostojna in se ni držala cerkvenih določb. Namen skladatelj je bil, skladati kolikor mogoče umetno in živo. Zato so se vrinili v zamotane kontrapunktične skladbe

one dôbe posvetni in mehkužni napevi, ki so izražali ravno nasprotno od tega, kar je naglašala in želela cerkev. Ker so se ozirale one pesmi le na umetno zamotanost, postale so tudi neumevne. Skladatelji in pevci so nedostojno ravnali s svetimi besedami. Ker niso pazili na pomen besed, bilo jim je nazadnje vse jedno, ali je skladba zložena na cerkveno ali posvetno pesem. Da, celó to se je primerilo, da je jeden pevec pel cerkvene besede, a drugi ob istem času kako posvetno pesem.

Tega cerkev seveda ni mogla trpeti. Cerkevni zbor tridenški je hotel večglasno petje popolnoma izobčiti iz cerkve, češ, da je nasprotno katoliški službi božji; vendar je sklenil odbor, ki je dobil to stvar v premislek, da se prej poskusi, ali je večglasno petje res nesposobno za cerkvene namene. Tu so se spomnili Palestrine, ki je bil takrat že na glasu izvrstnega skladatelja, zlasti odkar je izdal svoja „Improperia“ (ta skladba se še sedaj poje vsako leto na veliki teden v papeževi kapeli). Dobil je nalogo, da izdela mašo, ki bi bila zložena v umetnem zlogu, a bi popolnoma zadoštovala cerkvenim določbam; zlasti besede se morajo čisto jasno umevati, in napevi naj izražajo le taka čustva, ki dvigajo človeka nad telesnost in ga vtapljajo v premišljevanje skrivnostij svete daritve. Ob tej priliki je zložil Palestrina svojo slavno „missa papae Marcelli“. Kakšen je bil uspeh te skladbe, to že vemo.

Glavna zasluga Palestrinina je, da je določil glasbi mesto, s katerega se ne sme odstraniti, ako neče zaiti; njegovo načelo je bilo: „Glasba ni namen, ampak sredstvo k namenu.“ Držečemu se tega načela je bilo lahko zmagati prejšnje napake. Prvo mu je beseda, glasba mu služi le za to, da se beseda še jasneje in lepše izrazi, nikdar pa mu ni napev neodvisen od besede, nikdar mu pomen glasbe ne uduši pomena besede, kakor so delali prejšnji skladatelji. Tako je Palestrina porabil vse pridobitve, katere je dosegla umetnost pred njim, a podredil jih je višjemu namenu; glasba ni blodila

več brez zmotra, ampak dobila je nezmotljivo vodilo, po katerem se mora ravnati; ravno s tem, da je glasbo ponižal v služabnico, povzdignil jo je na vrhunec popolnosti, ker sedaj šele je postala, kar je imela biti.

Uprav katoliška pa se mora zvati njegova polifonija, ker sloni vseskozi na koralu. Kakor cerkvena veda jemlje posamezne verske resnice in jih od vseh strani razsvetljuje v luči človeškega razuma, tako Palestrina glasbo vporablja v koralne napeve. Vsakega posebej na neštivilno načinov izpreminja, drobi, sestavlja, pridružuje v najblažjem soglasju drugim, vse je bolj umetno, premišljeno, kakor v gregorijanskem koralu, a vendar je vse tako mirno, neprisiljeno, veličastno.

Palestrinine glasbe ne more prav ceniti in ljubiti, kdor nima njegovega živega verskega prepričanja in kdor v cerkvenih obredih ne umeva visokega alegoričnega pomena. Njen dom je cerkev, v njej je nastala in za njo je zložena; združena s svetimi obredi ima čarobno moč do človeške duše, in niso redki slučajji, kakor se pripoveduje, da so drugoverci prestopili v katoliško cerkev, ko so poslušali te glasove.

Vpliv Palestrine na njegovo dōbo je bil veličanski. Njegov duh je določil pot vsem vrstnikom in tako dosegel, da se je takrat gojila najkrasnejša in najpravilnejša liturgična glasba v katoliški cerkvi, ko je protestantovstvo najbolj napenjalo svoje sile, da ji izpodkoplje veljavo. Po pravici se imenuje ta dōba „Palestrinina dōba“ ali „dōba veličastnega zloga“.

Poleg cerkvene glasbe pa je odslej samostojno nastopila posvetna umetna glasba, ki se je nastanila

v gledališčih in koncertnih dvorinah, in dosegla svoj vrhunec v operi. Ta se seveda ni ravnala po pravih cerkvene glasbe, namen ji je bil razveseljevati, ne pa poveljevati. „Palestrinina dōba“ se je najprej v javnosti umaknila „dōbi lepega zloga“. Čutna naslada je stopila na mesto mirne veličastnosti. Duh osemnajstega stoletja ni bil sposoben, da bi bil vsprejel in ohranil vzvišene Palestrinine ideje, ker je drugače mislil in čutil, kakor on. Operni duh se je vrinil celo v cerkev in je naredil iz svete glasbe spako brez pomena. Ob koncu prejšnjega in začetku sedanjega stoletja, ko je stala posvetna operna glasba na vrhuncu, pozabljena je bila cerkvena glasba in ponižana bolj, kakor pred Palestrino. Res, da so prvi glasbeni velikani nove dōbe skladali tudi za cerkev, a njih skladbe so cerkvene le po imenu, njih vsebina je cerkvenim zahtevam naravnost nasprotna.

V zadnjih desetletjih šele se je katoliški svet prebudil in spoznal nedostojnost v hiši božji. Najvišji cerkveni oblastniki delajo na to, da se nedostatki odpravijo in da prejšnje soglasje zopet zavlada v obredih. „Nazaj k Palestrini!“ je geslo, po katerem se ravna katoliški glasbeniki. Dela starih glasbenikov se izdajajo, sklada se zopet v njih duhu. To gibanje, ki se razširja naglo po vsem katoliškem svetu, je pač tudi znak katoliške restavracije — poprave Palestrina je res središče katoliške glasbe. Čim dalje se je glasba oddaljevala od njega, tem bolj se je tudi odtujevala svojemu namenu in svoji popolnosti. Zato se letos katoličanstvo tako zanima za Palestrinino tristoletnico, saj s tem se praznuje hkrati tudi obnovljenje njegovega duha.

Razne stvari.

Naše slike.

Izmed današnjih slik opozarjamo čitatelje na tri znamenite slike. „Albornoz in njegov generalni štab“. O junaku — Albornozu — je povedal dovolj pisatelj prve naše povesti. Slika nam kaže Albornoz in njegove poveljnike pri vojnem posvetovanju. Albornoz razlaga svoj vojni načrt, poveljniki pa poslušajo in premišlujejo. Prizor je res izvrstno zadet; lepa skupina in hkrati tolika razlika med osebami, določni značaji — vse to kaže, da je umetnik mnogo mislil, ko je delal to zares lepo sliko. Oprava je risana resnično po zgodovini. — „Kristusov pokop“. Ta slika spada med večja in lepša dela slikarske umetnosti, kaže nam skupino: Jezusa, Nikodema, Janeza in tri jokajoče Marije, namreč Mater Božjo, Magdaleno in Salomo. Vsa skupina je v votlini, torej zadaj temna, spredaj svetla. Vsi nekako stojé na kamenu, ki bo pozneje pokrival grob. Vse je izraženo umno in značilno. Mati Božja je zatopljená v žalost, Magdalena —

vzor ženske lepote — si briše solze, Saloma pa dviga roke kvišku proti nebesom, češ, moj Bog, zakaj si pustil, da se je zgodilo tako? Umetno je dovršeno truplo Jezusovo: razširjene prsi, omahnivša roka, glava, lasje — vse skrbno in umno! Na sliki so razdeljene barve tako: Telo je blede, prtovi so beli, Janezov plašč rdeč, spodnja obleka pa zelena, Nikodemova obleka rdečkasta. Ženska obleka modra, siva in zelenkasta. Slika je visoka 3 m in široka nad 2 m in je sedaj v Vatikanu v Pinakoteki. Michel Angelo Caravaggi (l. 1569. do 1609.) je v drugih slikah delal večkrat nekoliko robato, trdo; prištevajo ga naturalistom: a v tej sliki je premagal svoje napake, zato je to delo njegovo najboljšo. — „Molitev v sili“. Ta slika katero nam je narisal znani naš domačin, spominja nas — če tudi je preprosta — molitve, križa in tolažbe, katero dobivamo od zgoraj.

Popravek: Na str. 159. čitaj: Dvanajst pesmij namestu Dve pesmi.

Proti poldnevu prihajajo v vas Rivo. Strah na obrazu Rivljanov je kazal, da nimajo dobre vesti. Glavar in starejšinstvo prideta pred kaste-lana in se mu ponižno priklonita.

„Velemožni gospod, sluge smo gospoda Barnaba, dobrega našega vladarja, in se klanjamo tebi, njegovemu vojskovodju, in te prosimo varstva in obrambe.“

„To je res, da ste sluge dobrega gospoda, a slabo mu služite, ker vidim, da je vaše ljudstvo s sovražnikom.“

„Mogočni gospod naj nam odpusti to napako, pa v sili smo in nikdo nas ne brani sovražnega meča. Zato na videz lepo ravnamo s Padovanci, da nam ne vzamejo siloma, kar še imamo re-veži.“

„To so le slepila! Vaša dolžnost je bila, ustaviti se sovražnikom, in ako mu niste kos sami, prositi od najbližnje posadke pomoči. Vi pa ste radovoljni šli na roke sovražniku, in to je vredno kazni.“

„Milost, gospod, imej z nami, ker se hočemo naprej zvesto ravnati po tvojih ukazih; le ne odtegni nam svoje mogočne roke!“

„Da, zvesteje bodete odslej služili gospodu namestniku, in kot porok za to mi bodete vi, katere povedem s seboj v Bologno.“

Vitez ukaže glavarja in štiri starejšine prijeti in zapreti, da jih odpelje s seboj v glavni stan.

Med to obravnavo pride v hipu no-vica, da se bliža vasi četa konjikov.

„Zastavite jim pot v vas in zadr-žujte jih tako dolgo, da pridem k vam“, zapové Bernardo. Glavarja in starejšine so zaprli, vitez pa se je zavihtel na svo-jega konja in odjahal na čelu konjikov proti sovražniku.

Prvi napad so bili že odbíli. Ker se Padovanci niso nadejali tukaj so-vražnih konjikov, prijeli so četo le slabo. Ko pa zapazijo, da imajo pred seboj le malo krdelo, primejo vnovič in po-tisnejo oklepnike nazaj v vas med hiše. V tem trenutku pride Bernardo in za-sloni svoje vojake, toda spozna hitro, da so v slabem položaju, ker se ne morejo gibati in sovražnika ne prijeti od strani. Zato ukaže strelcem zasesti stranske prihode in paziti na domače prebivalce.

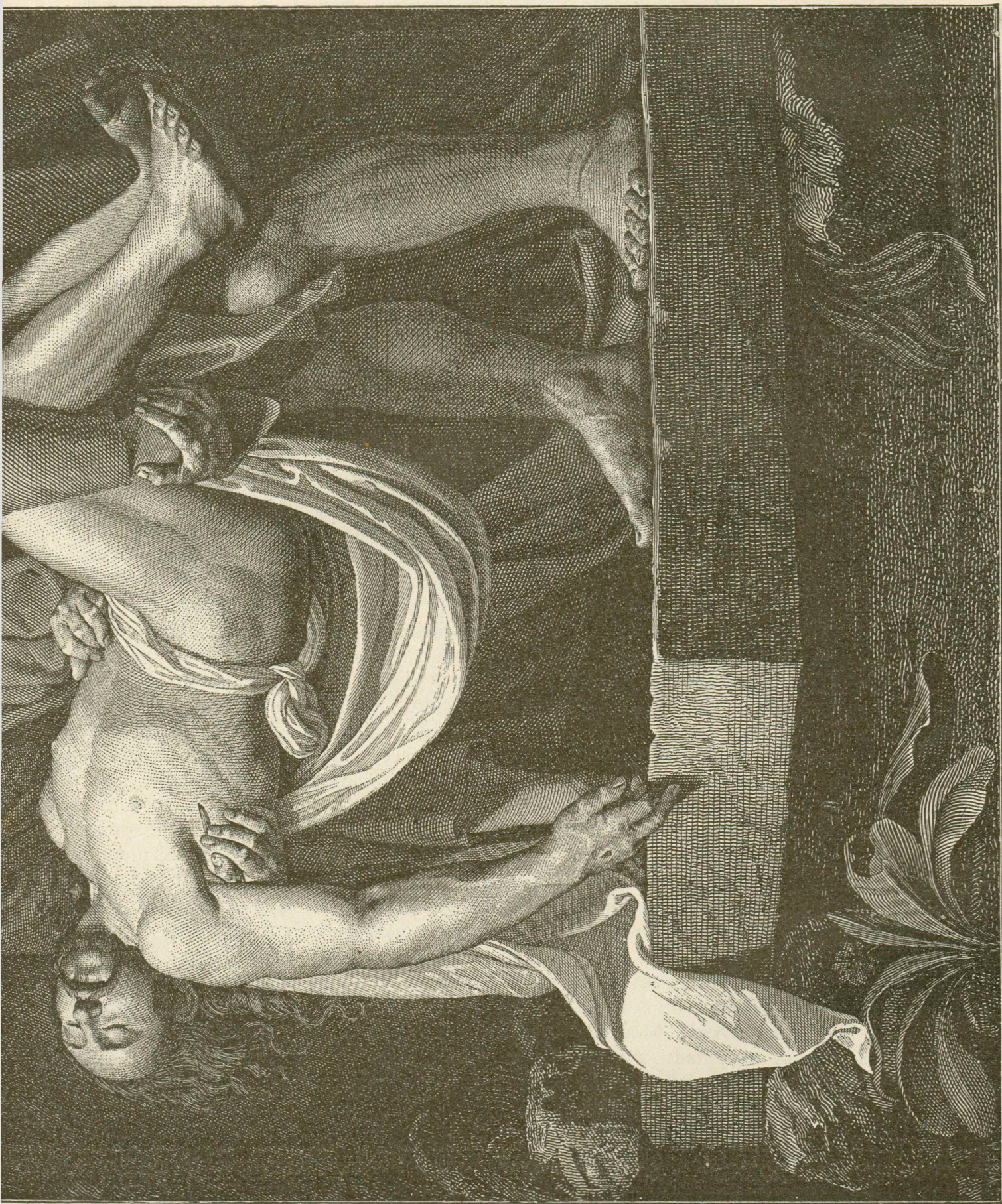
Predno pa so to storili, že so se prerinili sovražni konjiki med hiše in z nekaterih ugodnih mest h krati z

domačini napadali oklepnike. Strelci zažgó hiše in celo krdelo se umakne nazaj bolj v sredo vasi. Tukaj je bil nekak trg z malo cerkvijo in pokopališčem. Strelci zasedejo ograjo in zava-rujejo obe strani in hrbet oklepnikom. Sovražno konjištvo pritisne za oklepniki in vname se hud boj. Srdito so naletovali Padovanci na oklep-

nike in se spopadali ž njimi: padel je na tej, padel na oni strani konjik ali konj. Bila je na bokih gonja gori in doli, le središče, kjer je stal sam vitez Bernardo, ni se ganilo. Kdor je naskočil, padel je, srečen je bil, kdor je odšel Bernardovemu meču. To je opazil sovražni poveljnik in hotel podreti ta jez. Kot vihra skoči

na Bernardovo krdelce, kar zaječali so konji in zabrnelo je železje pri navalu. Bernardo spozna takoj, da ima junaškega nasprotnika pred seboj, ker urno je sukal meč in napadal tako silno, da se je gospod kastelan iz početka le branil. Tega pa bi ne bil mogel dolgo, ker dim in iskre od gorečih hiš so se čim dalje huje valile

Pokòp Jezusov. (Slikal M. A. Caravaggi ok. l. 1600. v Rimu.)

Gospod je res vstal, aleluja!

Tudi današnji spis spada v vrsto naših dušeslovnih pisem. Saj pišem res pismo, ki naj bi šlo iz roke v roko, pismo milim Slovencem. In dušeslovno je bolj, kakor katero drugo: saj mu je vzrok in namen, vir in vzor naša duša.

O veliki noči prinašajo časniki vsakovrstne navdušene spise o vstajenju. V teh spisih so besede žive, izrazi ognjevit. Če so časniki verni, slavé morda Izveličarja; drugi pa slavé prirodo, češ, priroda vstaja iz zimske smrti, vstajajo cvetice, vstajajo vse stvari, oživlja jih solnce v novo življenje. Kako duhovito! Na južni polovici naše zemlje začenja se o veliki noči jesen, začenja se polagoma smrt v prirodi. Torej za one kraje ni vstajenja, ni vesele velike noči!

Oh, da nespamet, kratkovidnost ali pa hudobija tako rada tava v temi! Velika noč je praznik vstajenja, a ne prirodnega in tvarinskega, ampak duševnega. Če gré veseli klic od ust do ust: Vstal je, vstal je —, velja beseda naši duši: Vstani še ti, vstani!

Kdo ne vé, da je sedanjí vek udan ne samo tvarinskemu delovanju, ampak tudi mišljenju. Tvarino — telo — to imenujejo rešitelja sveta. Tvarina naj nas reši iz nevednosti, tvarina naj reši reveže njih grozne bede, tvarina naj reši družino in družinski red. „Socialno vprašanje“ naj se reši tvarinsko. Iz tvarine izvablajo najhujšo silo, kar je ima; ta sila naj reši vse, reši mahoma. In gromé bombe, drobé se hiše, vzdihujejo ranjenci: tvarina je vstala, da reši človeški rod.

Ali nas more rešiti tvarina? Tvarinstveni ljudje gromadijo na jedni strani neizmerno bogastvo in ž njim tlačijo druge, tlačijo cele države; hudo uboštvo vlada po lepíh deželah, kjer so nekda j poznali le bogastvo. Taki ljudje so obrnili bistre studence in potoke občne blaginje le na svojo stran, zato morajo trpeti milijoni ljudíj. In koliko morejo sami porabiti od tega, kar imajo? — Na drugi strani pa pokončujejo tvarinstveni ljudje z groznim razstreljivom vse, kar vidíjo, ne meneč se za nič drugega, kakor za pokončevanje.

In niso se odprle ljudem oči, ne vidíjo še, da v tvarini ni rešenja.

Izveličar je rešil in oslobodil duha iz oblasti tvarine. Zato kliče on duši: „Vstani in otresi se jarma tvarine in tvarinskega poželenja!“ Prav to je storil naš Gospod, kakor nam zatrjuje njegov največji učenec: „Bratje,

nismo dolžniki mesu, da bi živeli po mesu. Zakaj, če bode te živeli po mesu, bode te umrli. Če bode te pa z duhom mrtvili dela mesa, bode te živeli.“ (Rom. 8.) Da, ko bi hoteli ljudje priznati več pravic svoji duši, duši neumrljivi, ko bi se hoteli spominjati, da smo sicer telesna bitja, ne pa samo iz telesa, in da imamo zato višji namen, višje moči in višje potrebe, kmalu bi se poravnale hude težave današnjega človeštva. Kolikor pa bi se ne poravnale, potrpežljivosti in ljubezni lajšali bolečine drug drugemu.

Velika noč je praznik vstajenja, pa ne prirodnega in tvarinskega, ampak dušnega. A tudi s tem še nismo povedali vsega. Samo dušo priznati, to še ni dovolj za našo pravo srečo. Kaj si na boljem, če priznaš dušo, toda prav v tej duši se redí mogočni napuh, ki prezira vse druge razven sebe? Kaj pomaga priznati duha, ob jednom pa ljubiti vsakovrstno krivico? — Ne, duh ošaben in krivičen — to ni oní duh, ki praznuje vstajenje ob velikonočnem času, marveč dobri, krepostni, plemeniti duh — ta je duh, ki ga izvablja velika noč iz groba.

Ko se pomladi vzbudi novo življenje, ne razcvetó se samo lepo dišeče cvetice, ampak tudi strupenice; solnce ne privabi samo ljubkih živalic, ampak tudi škodljivi mrčes, zopérno golazen in grabežljivo zverjad. Tako je tudi v naši duši ne samo lepota in miloba, niso same vrline in kreposti, ampak v njej tičé tudi hude in nevarne kali. Če te poženo in prerastejo tla našega srca, gorjé nam, ker naša duša je zašla v najnesrečnejšo sužnost! O — naša duša ni čist angel, ampak je bitje, v katerem se dobrota in zloba, življenje in smrt kosata za gospodarstvo.

S čudovito silo koraka zloba po svetu; kamor stopi, vse pogazi, ali pa premami, kogar pogleda. Njena oblast je velika, njenih privržencev je brez števila. Prav dandanes — kako služi svet hudobiji in grehu, če tudi bridko vzdihuje v tej sužnosti!

Kristus je vstal. „Vstani tudi ti z menoj!“ kliče vesoljnemu človeštvu. In ta glas kliče v življenje, kliče in vzbuja — ne tvarine, tudi ne slabih kalij naše duše, ampak dobre kali, dobra svojstva hoče oživiti in okrepčati in s tem nam dati pravo življenje. To je velikonočno vstajenje, vstajenje v duhu, resnici in kreposti.

Blažena vera krščanska, ki tako blágo, tako čisto deluješ za slabotnega človeka, ki mu nisi nikdar v nesrečo ali izpodtiko, marveč budiš in krepiš samo dobre strani naše narave!

Srečno človeštvo, če bi rado vstalo, kadar je kliče živi Kristus k vstajenju! Srečen oni narod, ki umeva to tako preprosto, pa tudi tako vzvišeno modroslovje! Srečen oni narod, ki vstaja in tudi vstane s Kristusom.

Kako bi mi ne vstrepetalo srce od strahú, želenja, hrepenenja in ljubezni, ko mislim nate, ti jedini mi — slovenski rod! Kar vidim v tebi zlá, rani mi srce; kar vidim dobrega, polni mi dušo z veseljem. Hrepenim pa nad vse, da bi ti Bog vsul v naročje vso srečo, kar je je kdaj užil kak narod.

„Vstani z menoj!“ kliče tvoj največji ljubitelj Kristus. Kdor te res ljubi, ponavljati mora: „Narod moj, vstani s Kristusom!“

On je res vstal, tudi ti vstani res, velikanoč je! V grobu smrti in pozabnosti ostanite vé, naše pregrehe in slabosti: neskrbnost, lenoba, nezmernost, nejedinstvo, sovraštvo, nevera! A bujno naj zacvetó narodne vrline: pridnost,

varčnost, zmernost, ljubezen, sloga — te ljube gojenke močne in žive katoliške vere.

Vstanimo s Kristusom v duhu! Kaj nam je vstajenje tvarinsko? Slovenskega naroda tvarina ali njega množica in število — je sosedom v posmeh, češ, ali je to kak narod? Toda naš duh se ne šteje po številu, šteje se po delu in vrlinah. Narod moj, vstani v duhu s Kristusom! Kristus je dal svoje telo v smrt: kaj zato, če malo trpimo telesno in časno, da le duha rešimo! Duh našega naroda bode velik, ako se sklene z onim Duhom, ki je vir vse velikosti in sreče, z Bogom.

Božja roka je varovala naš narodič, kakor mati čuva svoje malo dete, varovala ga je, da ga ni strla sovražna roka močnih nasprotnikov; božja roka mu je ohranila njega dedščino: vero katoliško in prelepo slovensko govorico. Narod slovenski, le ta skrb in ljubezen božja ti more dati srečo v bodočnosti. Torej vstani, okleni se Boga, očeta narodov, zakaj iz tega vira zajmeš močij, da vzrasteš, da bodeš velik in slaven, vsaj velik pred Bogom, če si majhen pred ljudmi.

O veliki noči pojmo take slavospeve in praznujmo vstajenje ne samo v besedi, ampak v resnici!

Vabilo slovenskim pisateljem.

Leta 1893. v Ljubljani umrli trgovec gospod **Anton Knez** je v svoji oporoki postavil „Slovensko Matico“ za svojega glavnega dediča ter ji naročil, naj iz dohodkov njegove ustanove izdava ceneno zabavno in poučno knjižnico, v kateri naj bi se tiskali v strogo národnem duhu, na podlagi katoliške vere, toda v svobodomiselnem zmislu pisani spisi.

Ker Matica namerava letos pričeti z izdavanjem Knezove knjižnice, obrača se s tem vabilom do vseh slovenskih pisateljev, prijazno jih prosèč, da bi jo v ta namen blagovoljno podpirali ter ji poslali primernih spisov.

Dasi Matica razven prevodov rada vsprejme vsak daljši ali krajši izvirni spis, ki se ujema z ustanovnimi določili, vender poudarja, da bi ji posebno dobro došle zlasti povesti, poljudno pisane v prvi vrsti srednjemu stanu namenjene

razprave zemljepisne, zgodovinske in prirodnoznanse vsebine, životopisi, popotne črtice, slike iz domoznanstva in sploh vsakovrstni spisi, če le ugaajajo zgoraj navedenim pogojem. Tiskovno pôlo bode Matica pisateljem plačevala po 25—40 gld.

„Slovenska Matica“ sicer rada vsprejme vsak primerni spis, kadarkoli se ji pošlje, vendar prosi slovenske pisatelje, da bi vsaj do 1. julija t. l. blagovoljno poslali rokopisov, o katerih želé, da bi bili tiskani v I. zvezku Knezove knjižnice.

V Ljubljani, dné 15. svečana 1894.

Za predsedništvo „Slovenske Matice“:

Fr. Levec,
predsednik.

Evgen Lah,
tajnik.

Ime **Novo mesto**. Kmalu bode pridrdrala železnica v naše ljubo dolensko Novo mesto, a zdi se, da mu bode odnesla dosedanje slovensko ime in mu dala ptuje: Rudolfovo. Že sedaj je na poštnem pečatu „Rudolfovo“ in ne „Novo mesto“. Mnogi so se poprijeli — ne vedoč, kaj pišejo — tega imena. In na postajo bodo hoteli tudi postaviti napis „Rudolfovo“.

Vprašam pa: Ali govori naše ljudstvo tako? Ali ni to ime za nas samó narejeno? (Ne govorim o nemškem uradnem imenu.) Torej — zakaj bi silili to ime in izpodrivali staro in narodno? Odločilne može iskreno prosimo v imenu naših narodnih pravic, naj skrbé, da pride na novomeško postajo pravo ime: Novo mesto, ne pa: Rudolfovo. Živela postaja Novo mesto!